

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

L год. од изласка
XXVII год. непрекидног издажења

Нови Сад, децембар, 1978.
Број 12

ПОВОДОМ 50-ГОДИШЊИЦЕ
ИЗЛАЖЕЊА „ГЛАСНИКА”

Поштарина плаћена у готову.

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ЗА БАНАТ БАЧКУ И БАРАЊУ

ГОД. I.
„ГЛАСНИК” излази као
месечно.
Годишња цена Дин. 100
Појединачни број дин. 10

НОВИ САД,
1. ЈУНА 1928. ГОД.

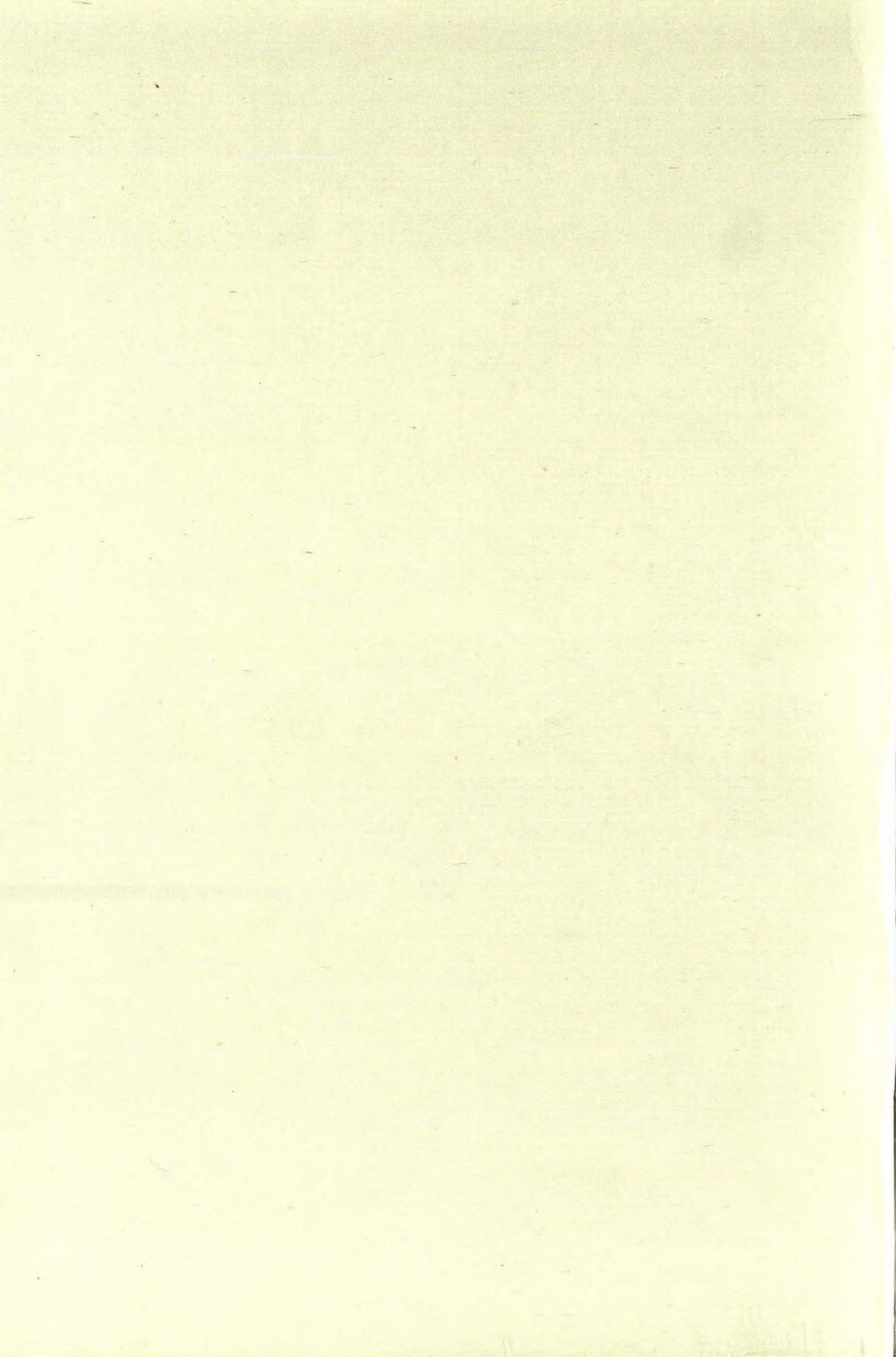
БРОЈ I.
За чланове Адв. Коморе
претплата уношује се у
чланарини.

САДРЖИНА I. БРОЈА:

1. Др. Ст. Адамовић: Прва реч.
2. Др. А. Димшић: Касациони Суд, Б. Одељење Нови Сад.
3. Др. Н. Игњатовић: Услови доброг правосуђа.
4. Др. Вл. Белајчић: Правосудне праксе на подручју новосадског Округоног Суда.
5. Др. Ђ. Табаковић: Нешто о ломбардним пословима.
6. Др. С. Хандлер: Општа појмови осигуравајућег поста.
7. Др. М. М.: Изборни Суд Трговачко-Индустријске и Заватске Коморе у Н. Саду.
8. Др. Бр. Петровић: Берза и берзански Суд.
9. Судска пракса: а) Начелне одлуке Б. Одељења Кас. Суда у Н. Саду; б) Решена будимпештанске курије.
10. Из Адвокатске Коморе.

НОВИ САД 1928.

„САСТАВА” Д. Д. ЗА ИЗДАВАЊЕ СРПСКИХ КЊИГА И НОВИНА.

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

L год. од изласка
XXVII год. непрекидног излажења

Нови Сад, децембар, 1978.
Број 12

А Д В О К А Т У Р А И Д Р У Ш Т В О

Боривој Јекић

председник Адвокатске коморе Војводине

ПОВОДОМ ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ ИЗЛАЖЕЊА „ГЛАСНИКА“ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

„Адвокатура је један од уставних инструмената за заштиту права грађана, радних и других организација, као и за учвршћење демократске и социјалистичке законитости уопште. Она има вековну традицију. Али, и у новим условима нашег социјалистичког друштва она не само да је постигла позитивне резултате већ се и афирмисала као неопходан елемент нашег друштвено-политичког система“.

Едвард Кардељ

I

Оваква оцена изречена у поздравном говору још на првој Конференцији адвоката, одржаној у Београду 26. и 27. фебруара 1966. године, о значају и месту адвокатури у нашем друштву и о њеној позитивној делатности у прошлости, добија пуну потврду када се сагледа издавачка и публицистичка делатност адвокатури Војводине. Ова публицистичка делатност представља веома важну димензију укупне друштвене функције Адвокатске коморе Војводине.

Данас се подсећамо да је први број *Гласника* изашао 1. VI 1928. године. Замишљен од покретача као месечник у којем ће се објављивати обавештења, службене вести органа Адвокатске

коморе и написи о проблемима адвокатуре и правосуђа у целини. Настао као реална потреба за комуникацијом између адвоката, врло брзо превазилази првобитне амбиције издавача и постаје правничко гласило у којем се објављују запажени стручни написи из свих области права. Писци ових радова су адвокати, судије и правници из осталих служби. *Гласник* је од почетка био отворен за све оне правнике који су имали нешто да кажу, уз једини услов да то буде изражено на високом стручном нивоу.

Гласник је излазио до краја 1936. године. Од 1. I 1937. године добија проширену садржину и наставља излагање под називом *Правнички гласник*. Издавач је и даље Адвокатска комора, а сада и у сарадњи са Удружењем правника. Под овим називом штампан је све до окупације наше земље. За време окупације није излазио, јер је престао да ради и његов издавач Адвокатска комора у Новом Саду.

После ослобођења наше земље или тачније 1. VI 1952. године Адвокатска комора Војводине поново покреће свој *Гласник*. И овог пута је *Гласник* замишљен као средство за информисање адвоката у којем ће се објављивати службена саопштења органа Адвокатске коморе, упутства за рад адвоката, упознавање свих чланова о раду органа Коморе, као и објављивање краћих чланака из области права и то првенствено практичне садржине. Исто тако биће објављиване и важније одлуке судова, пре свих Врховног суда. Првенствено замишљен да послужи адвокатима, убрзо је прихваћен као правничко гласило од свих правника, како практичара тако и теоретичара из целе наше земље. Како видимо *Гласник* је поново надрастао замисли његових покретача и развија се у значајни правнички медиј, који временом и због насталих потреба добија и нове рубрике. У садашњем тренутку усталиле су се следеће рубрике: Адвокатура и друштво; Чланци и расправе; Правна пракса; Службена саопштења и Преглед правних часописа.

У *Гласнику* је остварена веома широка сарадња. У њему пишу и академици, и истакнути правници из правосуђа и других служби, адвокати, научници, али и приправници.

Обзиром да превазилази замисао и обим овог написа, не помињу се имена веома цењених сарадника кроз ово трајање *Гласника* у периоду од 50 година. Међутим, сматрамо да треба и морамо да поменемо имена досадашњих главних и одговорних уредника, овом приликом када обележавамо 50-годишњицу од изласка првог броја *Гласника*. То су, идући хронолошким редом: др Коста Мајински, адвокат из Новог Сада, у периоду од 1928. до 1932. године; др Никола Николић, адвокат из Новог Сада, у периоду од 1933. до 1935. године; др Василије Станковић, адвокат из Новог Сада, у 1936. години; др Славко Ђирић, адвокат из Новог Сада, од 1937. до 1938. године; Владимир Хаџи, адвокат из Новог Сада, од 1939. до 1941. године; Милорад Ботић, адвокат из Новог Сада, од 1952. до 1972. године; Сава Савић, адвокат из Новог Сада, од 1972. године до данас.

Највећим делом је њихова заслуга што *Гласник* заузима веома истакнуто место у савременој правној публицистици.

II

Уз пуно респекта према раду у прошлости и резултатима тог рада који су као вредност наставили са трајањем ми нужно морамо пренети нашу пажњу на тренутак у којем живимо и радимо.

Проистекао с једне стране као потреба да се обраћа првенствено адвокатима и да их упознаје са одлукама и радом органа Адвокатске коморе, са проблемима адвокатуре и правцима њихових разрешења, да их упознаје са пројектима будућих прописа, с јединственом судском праксом, издавање *Гласника* је с друге стране и обавеза Адвокатске коморе која произилази из њене функције као друштвене службе. Ово због тога што је првенствена брига о овој веома важној друштвеној служби као што је адвокатура, по својој уставној позицији, дата скоро искључиво самоуправном организовању унутар саме адвокатуре. Сасвим је сигурно да је у овој области спроведено самоуправљање до његових крајњих консеквенци, у садашњим условима. Ова чињеница је веома запажена и у Међународној унији адвоката. За оне који нису познавали наш самоуправни концепт организације у свим областима друштвеног живота, још одредбе Општег закона о адвокатури 1970. године побуђују неверицу и сумњу, али данас нарочито после одржаног XXVII конгреса МУА прошле године у Загребу, на којем је предмет расправе и главна конгресна тема: „Самоуправна права радника у предузећима и заштита тих права”, самоуправна позиција наше адвокатуре је схваћена и постаје веома цењен модел за уређење свеукупног положаја адвокатуре у државном поретку.

Без претеривања се може рећи да оваква самоуправна права у односу на државну власт није обезбедила ниједна адвокатура у савременом свету.

Познато је да је у односу на адвокатуру ове Покрајине потписивањем Друштвеног договора 17. маја 1978. године од стране Извршног већа Скупштине САП Војводине, односно 20. V 1978. године од Редовне скупштине Адвокатске коморе Војводине одржане у Сомбору и касније у октобру и новембру ове године од скупштина општина и самоуправних интересних заједница о усклађивању обавеза адвоката за задовољавање општедруштвених и заједничких потреба реализован уставни концепт о адвокатури и у пракси управо стога пред нама свима предстоје напори да се до краја овај јединствени политички став о адвокатури, изражен кроз текст Друштвеног договора, реализује на свим местима. Како код доношења одлука скупштина општина и СИЗО-ва, тако исто и у свакодневном понашању и раду адвоката носилаца ове друштвене функције. Ми смо се, посматрано са аспекта адвокатуре и њене самоуправне организације, до

краја подесили њеном месту у целокупном друштвеном организму.

Покрајинским законом о адвокатури дати су наине најнужнији оквири о задацима, организацији, надлежностима Адвокатске коморе, правима и обавезама адвоката, условима за упис и друго. Све остало је остављено адвокатури. У садашњем тренутку ми смо усагласили Статут са Законом и у њему нормирали све односе који су у веома великој мери остављени да их адвокатура самоуправно уређује, што не значи да ово организовање не треба стално усавршавати и дограђивати.

Да се подсетимо највиши орган самоуправљања је Скупштина, на којој сви адвокати непосредно учествују у раду и одлучивању. Оперативнији орган самоуправљања је Конференција адвоката формирана на делегатском принципу. Извршни орган Скупштине и Конференције је Управни одбор. Дисциплински тужилац, Првостепени Дисциплински суд, Другостепени Дисциплински суд су надлежни да воде поступак због учињених повреда адвокатске дужности и да изричу одговарајуће санкције.

Како видимо остварена је могућност да сваки адвокат буде на најнепосреднији начин укључен у рад свих органа и да утиче на њихове одлуке било непосредно, преко своје Општинске организације, изабраних представника у органе Коморе или преко делегата у Конференцији. А посебно што је свака значајнија одлука или мера објављена у *Гласнику* па је и на тај начин обезбеђена пуна информисаност свих адвоката о раду Адвокатске коморе и самим тим остварен услов за пуно учешће свих адвоката у вођењу послова из делокруга изабраних органа Адвокатске коморе.

Ми сви скупа не можемо до краја бити задовољни учешћем адвоката у раду самоуправних органа, посебно на Скупштинама и у раду Општинских организација, где се практично доносе најважније одлуке које су од виталног значаја за адвокатуру.

Постоји нешто превазиђено и заостало у менталитету појединих адвоката, а то је да се очекује да неко други, без његовог учешћа решава о његовом положају. Истина, са решењем основних предуслова за нормалан рад апатије нестаје и ваља очекивати да се ослободи значајна интелектуална енергија усмерена с једне стране у правцу уређивања свих односа у адвокатури, а са друге у ангажовању на свим местима у друштвеном организму, где се с пуним правом очекује допринос адвокатури као друштвене службе која припада јединственом фронту социјалистичких снага окупљених у ССРНВ.

Живимо у времену када смо у сарадњи са свим учесницима у припремању и потписивању Друштвеног договора учинили максималан напор да се до краја спроведе уставна одредба о адвокатури и практично у свакодневном животу.

Налазимо се у тренутку када смо позвани и дужни да дамо пун допринос да се договорена политика о адвокатури до краја реализује у пракси. У највећој мери већ су остварени услови да можемо претежни део наше енергије да усмеримо према

себи и својој организацији и вршењу функције за коју смо позвани. Морамо схватити да као самоуправна организација адвоката уживамо велико поверење друштвене заједнице, али ова позиција у друштву све нас скупа обавезује да сви учествујемо (јер су створене могућности, из тих разлога смо се тако и организовали) у заузимању ставова и доношењу одлука. Да сви учествујемо и да се сви придржавамо договорене политике. Истовремено морамо схватити да Адвокатска комора представља институцију (деегатизовану) чији је задатак да води бригу о адвокатури као друштвеној служби и да за стање у адвокатури одговара друштвеној заједници. Адвокатска комора из ових разлога има сва овлашћења (јер иначе не би могла ни да буде одговорна друштвеној заједници) у односу на поједине њене чланове носиоце ове друштвене службе, да утиче свим средствима да сваки адвокат, носилац адвокатске функције, врши ову функцију у складу са законом, одредбама самоуправних аката Адвокатске коморе и при томе се придржава моралних норми самоуправног друштва и норми Кодекса адвокатске етике.

Свако другачије понашање детерминисано погрешном свешћу о адвокатури као приватној или некој слободној професији и ексцеси који су последица овог погрешног става морају наићи на осуду наше организације, а органи Адвокатске коморе у оквиру својих надлежности су дужни да извршавају нашу вољу да очистимо наше редове од појединаца који грубо крше закон, статутарне одредбе, етичке норме самоуправног друштва и нашег Кодекса.

III

Концепција *Гласника* замишљена од његових покретача и праксом обогаћена углавном је задржана до данас. Тако дата и опредељена треба да буде задржана и надаље али то не значи да се не унапређује и више оријентише на сарадњу од стране адвоката. Морамо бити веома задовољни са оствареном сарадњом од стране истакнутих правника из правосуђа, схваћено у најширем смислу, тужилаштва, јавног правобранилаштва, привреде, управе и свих других служби као и научних институција.

Оваквом концепцијом, отвореном за све правнике из свих области, доприносимо подизању стручног нивоа и свестраном образовању правника и стварању правничке свести на вишем нивоу што се нужно мора реперкутовати на боље резултате у практичном раду.

Сва наша настојања да формирамо адвоката, носиоца веома важне друштвене службе за пружање правне помоћи, који ће обављати своју адвокатску дужност на највишем стручном нивоу придржавајући се норми Кодекса адвокатске етике и етичких норми самоуправног друштва не би се могла ни замислити без постојања *Гласника*.

Гласник Адвокатске коморе Војводине окупљајући око себе истакнуте правнике из адвокатуре, правосудја, тужилаштва, правобранилаштва, управе, привреде и других служби и научних институција доприноси развоју и науке и правне праксе а тиме и укупном развоју друштвеног и правног система. То и овом приликом не смео заборавити изражавајући захвалност свим досадашњим сарадницима који су својим написима на високом стручном нивоу допринели да **Гласник** данас заузима веома угледно место у правној публицистици.

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Бранко Петрић

УЛОГА БРАНИОЦА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Социјалистичко самоуправно друштво регулише своје унутрашње друштвено-економске односе, између осталог, и разним нормативним актима почев од Устава СФРЈ и устава социјалистичких република и аутономних покрајина, преко Закона о удруженом раду, других закона, друштвених договора, самоуправних споразума и других самоуправних општих аката, који сви укупно треба да, у складном садејству, обезбеде успешан даљи развој, јачање и проширивање самоуправних социјалистичких односа и нашег друштва као целине.

Наравно, да у таквом врло разгранатом систему правних норми државног (условно речено) и самоуправног права, као и низа органа и организација која врше јавна овлашћења те самоуправног одлучивања, постоји могућност мањег или већег броја — свесног или несвесног — нарушавања тога склада погрешном применом норми, не применом одговарајућих норми, злоупотребом норми или директним кршењем норми што резултира поремећајем, угрожавањем или кршењем одређених друштвених односа или нарушавања конкретних права радног човека или грађана. При томе треба имати у виду да до наведених негативних последица може да дође и због несавршености или недовољне усклађености правног система као целине. Обиље правних норми истовремено институише и обиље права и правила понашања, а у том обиљу норми, права и правила треба се адекватно понашати и ефективно остваривати своја права односно у свему одговарати својим обавезама.

Остављајући по страни, за овај пут, питање испуњења обавеза, позабавићемо се правима која треба, односно могу да се реализују коришћењем било које норме чија садржина даје односно институише неко право или правни интерес. Остваривање неког нормираног права предпоставља правичну и потпуну примену норме или више норми, а понекад је то тешко из разноразних разлога, тако да се ради заштите или остварења неког права или правног интереса морају користити разна правна средства, како би се право или правни интерес остварили или заштитили. Заштита права је уставна категорија, јер Устав СФРЈ у члану 180. став 1. и 2. предвиђа:

„Свако има право на једнаку заштиту својих права у поступку пред судом, државним и другим органима и организацијама, који решавају о његовим правима, обавезама и интересима.

Свакоме је зајемчено право на жалбу или друго правно средство против одлуке судова, државних органа и других органа и организација којима се решава о његовом праву или на закону заснованом интересу.”

Треба имати у виду да устави свих социјалистичких република и аутономних покрајина садрже истоветне одредбе о заштити права и правних интереса. Но, истовремено треба имати у виду и чињеницу да је ради остварења или заштите неког права или правног интереса, у многим случајевима нужна и неопходна помоћ стручног лица, лица које познаје правне норме јер је ноторно да тек одговарајућа стручна спрема и познавање норми омогућава законито и адекватно предузимање радњи и мера ради остварења одређеног права или заштите правног интереса. Такву помоћ у нашем правном систему пружа адвокатура, чији је положај у Уставу СФРЈ — члан 80. став 3 — утврђен:

„Правна помоћ обезбеђује се путем адвокатуре као самосталне друштвене службе и путем других видова правне помоћи.”

Устави свих социјалистичких република и аутономних покрајина садрже истоветне одредбе о адвокатури и правној помоћи, с тим што су све републике и аутономне покрајине донеле посебне законе о адвокатури и другим видовима правне помоћи, којима су детаљније регулисана питања у вези рада и положаја адвокатуре. Према томе, адвокатура као друштвена служба, пружа радним људима и грађанима правну помоћ у свим поступцима који регулишу радње и поступања у остварењу неких права или заштите неких права односно интереса. Када се имају у виду широко институисана права наших радних људи и грађана, онда се може сагледати и широк дијапазон процедура у којима се о тим правима може расправљати, односно одлучивати па и оштетити или ускратити неко од тих права, онда је очигледно колико — и у ком обиму, радним људима и грађанима може бити потребна и неопходна квалификована стручна помоћ коју може да пружи адвокатура. Тако се адвокатура јавља у кривичном поступку, у парничном поступку, у управном поступку и управном спору, административно казненом поступку, дисциплинском поступку и другим, где адвокат поступа у својству браниоца, пуномоћника или заступника.

Сваки поступак има своје специфичности и карактеристике, зависно од права и правних интереса који се одговарајућим

материјално-правним нормама регулишу, сваки у основи регулише одређене друштвене односе, сваки има одређену специфичну тежину и значај, али је несумњиво да је кривични поступак — како са становишта заштите друштвених интереса а исто тако и са становишта заштите права радних људи и грађана — објективно поступак у коме права радних људи и грађана могу да буду — због специфичних услова — највише ограничавана у интересу спровођења и окончања поступка. Сем тога у кривичном поступку се и одлучује о најзначајнијим правима радног човека и грађана, о слободи па и о животу. Такав карактер и значај кривичног поступка даје посебно обележје и значај улози браниоца у том поступку — наравно не оспоравајући значај заступања и у другим поступцима — имајући у виду дужности, овлашћења, права и обавезе адвоката као браниоца у току кривичног поступка.

Имајући у виду с једне стране значај адвокатуре као друштвене службе у нас, а с друге стране значај и улогу браниоца у кривичном поступку очигледно је да сваки адвокат мора са највећом пажњом и озбиљношћу да приступи тој улози. Наравно да ова тврдња не треба да представља оптерећење за браниоца, али је она неопходна да би се указало на висок етички карактер улоге браниоца, који треба да пружи правну помоћ окривљеном који најчешће није вичан праву, а према њему стоји оптужба заснована на низу правних норми и компликованим чињеничним питањима. У таквој ситуацији бранилац је лице којем се, објективно, окривљени практично — у највећем броју случајева — препушта у потпуности у очекивању да бранилац уместо њега предузме све што може и мора да би га заштитио од оптужбе уопште или у оном виду и обиму у којем је поднета. Полазећи са тих основа размотрићемо неке аспекте, улоге браниоца у кривичном поступку, не улазећи у све детаље који су законом предвиђени.

I

Када се говори о улози браниоца у кривичном поступку онла је неопходно, бар у најлапидарнијем облику, видети какав је био положај браниоца у нашем кривичном поступку у току развоја почев од НОР-а па до данашњих дана.

Разбијањем свих органа власти и раскидом са правним системом бивше Југославије кривични поступак је у току НОР-а вођен пред војним судовима, а касније и пред судовима при НОО-има по основним принципима савремене кривичне процедуре, али није био одмах нормиран. Но и поред тога окривљени је могао имати браниоца, с тим што је то могао бити сваки борац пред Војним судом или поштен грађанин пред судом при НОО-у. Уредбом о војним судовима 24. маја 1944. године прописана је могућност учешћа браниоца у току кривичног поступка. Закон о кривичном поступку од 12. октобра 1948. године у

глави V је садржавао одредбе о браниоцу, а у другим деловима права браниоца у току појединих фаза поступка, с тим што је у члану 49. било предвиђено да окривљени може узети браниоца у поступку пред судом, што значи да у претходном поступку (извиђај и истрага) учешће браниоца није било могуће. Законик о кривичном поступку од 10. септембра 1953. године (ступио на снагу 1. јануара 1954. године) проширио је права браниоца, а измене и допуне које су вршене до 1. јула 1977. године (укупно 8 измена и допуна) проширивале су права одбране окривљеног као и права браниоца, тако да садашња законодавна решења представљају висок домет у заштити права и положаја окривљеног као субјекта у кривичном поступку и његовог браниоца.

Развитак нашег кривичног процесног права, а унутар њега и положаја окривљеног и његовог браниоца, несумњиво указује на чињеницу да се положај окривљеног и његове одбране све више побољшавао и учвршћивао са јачањем, проширивањем и учвршћивањем самоуправних социјалистичких односа и социјалистичке демократије, а да је на садашњем степену друштвено економског развоја дато онолико права колико је то објективно могуће, а да се не омета или угрожава вођење и окончање кривичног поступка. Наравно да ће се даљим јачањем и ширењем социјалистичких самоуправних односа и положај одбране окривљеног у кривичном поступку још у одређеној мери побољшавати, с тим што ће, и поред свег развоја, остати одређена неопходна ограничења. При томе треба имати у виду чињеницу да је кривични поступак функција и мера државне принуде и да ће он тај карактер задржати све док држава не одумре, јер се држава (и тако организовано друштво), не може лишити кривичног поступка (као инструмента заштите кроз принуду) докле год је држава неопходна као инструмент заштите интереса радничке класе и њене историјске улоге у друштву. То даље значи да ће и у будуће бити одређених нормативних ограничења права одбране, али ће она бивати све мања и мања док не стигну до оног најминималнијег степена ограничавања који ће бити нужно неопходан. При томе треба имати у виду и чињеницу да је кривични поступак истовремено и инструмент заштите друштва од криминалне делатности, јер се путем њега оживотворава кривично-материјално право, а исто тако и инструмент заштите права и интереса сваког субјекта обухваћеног поступком, а посебно окривљеног. Усклађивање тих двају, на изглед непомирљивих, интереса је једно од најсуптилнијих питања кривичне процедуре које се практично решава зависно од степена демократичности датог друштва, односа класних снага, унутрашње стабилности и других друштвено-економских услова. Посматрана са тог становишта наша кривична процедура спада у ред најсавременијих и најдемократичнијих што несумњиво може да се утврди сваком упоредно правном анализом.

При разматрању питања обима права и положаја одбране у кривичном поступку увек имамо у виду ефективну реализацију свих оних права одбране и браниоца која су предвиђена

Законом о кривичном поступку, јер та права представљају реализацију уставног начела о одбрани, која је утврђена у члану 182. став 1. и 3. Устава СФРЈ који гласи:

„Зајемчено је право на одбрану.

Окривљени има право да себи узме браниоца коме се, сагласно закону, омогућава одбрана и заштита права и интереса окривљеног. Законом се одређује у којим случајевима окривљени мора имати браниоца.”

Ово уставно начело садрже и сви устави социјалистичких република и аутономних покрајина и оно, наравно, важи за све поступке (став 1), а за кривични поступак посебно (став 3), јер се говори о окривљеном што је специфичан термин кривичне процедуре.

Закон о кривичном поступку, који је на снази од 1. јула 1977. године садржи низ одредаба којима је прецизно регулисано право одбране окривљеног и положај браниоца почев од начелне одредбе (члан 11 — члан уз који није наведен закон односи се на Закон о кривичном поступку), па све до ванредних правних лекова. Одредбе о браниоцу садржане су у глави VI (члан 67—75) што може изгледати недовољно, али треба имати у виду да је низ права браниоца регулисан у одредбама које се односе на поједине радње у поступку и разним стадијима поступка (на пример: члан 168, 226, 281, 318, 342. и др.). Сем тога бранилац је овлашћен да предузима у корист окривљеног све радње на које је овлашћен и окривљени (члан 75. стрв 1), тако да је бранилац овлашћен да предузима све оне радње где закон предвиђа да их може предузети „странка” (а окривљени је странка по чл. 147. тачка 7), а таквих је радњи велик број у свим стадијима поступка, па и у поступку о ванредним правним лековима. Када се сагледају сва права која у поступку има бранилац онда се може извести генерални закључак да бранилац објективно има тако институисана права да у сваком случају може да пружи пуну помоћ окривљеном у ефикасном организовању и остварењу одбране.

Широко постављена права одбране претпостављају и стварно коришћење тих права у сваком случају и у сваком стадију поступка и то на начин предвиђен законом, а у складу са датом процесном ситуацијом и објективним потребама конкретне кривичног поступка. У вези са тим постављају се и два дубоко принципијелна питања: прво, шта је бранилац у кривичном поступку и друго шта брани бранилац у кривичном поступку? На прво питање се најчешће лаконски одговара да је бранилац у суштини помоћник суда у утврђивању истине а да тиме помаже и окривљеноме, а на друго питање да бранилац брани окривљеног а не кривично дело. Пошто су та два питања од капиталног значаја за даља опредељења у погледу суштине функције и положаја браниоца у кривичном поступку вредно

је и нужно задржати се на њима нешто више, али ипак само у основи, без ширих детаља.

Истина је несумњиво основни и врхунски принцип кривичног поступка, јер се само на основу истинито утврђених чињеница може донети законита одлука. Суд је дужан да оцени наводе оптужбе (теза) и одбране (антитеза) а на основу изведених доказа и истинито утврђених чињеница да донесе одлуку (синтеза). При томе је за ову ситуацију без утицаја питање у којој смо мери ми у могућности да утврдимо истину, полазећи од тога да је истина: „највиша форма субјективног одраза објективне стварности у људској свести”, па је питање да ли ми тај највиши одраз увек и постижемо, односно да ли га је објективно могуће постићи. Но, без обзира на то, питање је: чија је дужност да утврди истину? Несумњиво је да је то дужност суда, јер му то налажу и одговарајуће законске одредбе — члан 15, 347, став 2, 363. тачка 3, 366, 423. став 1. и др.; али ниједан законски пропис не обавезује ни окривљеног ни његовог браниоца да изнесе истину односно истините чињенице. С друге стране окривљени није обавезан да уопште износи или излаже своју одбрану — члан 218. став 2, а може да се брани и изношењем неистине, а у таквом случају ни бранилац није овлашћен да изјављује било шта на штету окривљеног — наравно ако нешто и зна. Сем тога могућа је и ситуација да је окривљени свом браниоцу признао извршење кривичног дела али да то пређ судом не признаје, а у таквом случају бранилац је везан професионалном тајном и постоји апсолутна забрана саслушања браниоца на те околности — члан 226. тачка 2. ЗКП. Када се анализирају и саберу све процесне ситуације, обавезе, права и овлашћења појединих субјеката у кривичном поступку, онда је несумњиво да ни окривљени а ни његов бранилац нису дужни да помажу суду у утврђивању истине. Они не смеју коришћењем својих процесних права да ометају суд у утврђивању истине, али нису обавезни ни да му помажу у тој активности.

Окривљени и његов бранилац су, узето у целини, објективно један процесни субјекат, односно бранилац је alter ego окривљеног. Бранилац никада не може имати самостални процесни субјективитет већ своја овлашћења остварује тек пријемом пуномоћја од окривљеног или другог лица овлашћеног да ангажује или постави браниоца окривљеном — члан 67. став 2. и 3, члан 70. став 4. и члан 62. став 1. Из тога даље следи да бранилац мора увек да поступа тако да штити интерес лица које брани, јер је у случају колизије поступања увек одлучујућа воља и налог окривљеног — члан 65. став 1. и 360. став 6. Свакако да ће бранилац одбити поступање по налогу окривљеног, ако такав налог излази из законских оквира или представља злоупотребу права односно ометање нормалног тока поступка.

Према ономе што је речено несумњиво произилази да је неприхватљива тврдња да је бранилац пуномоћник суда у утврђивању истине, јер се таква тврдња не слаже са објективним положајем браниоца као стручног помоћника окривљеног, а по-

стављање браниоца у такав положај би деформисало улогу и функцију одбране и објективно оставило окривљеног без браниоца, јер очигледно такав бранилац не би пружао гаранцију за савесно обављање те функције у корист окривљеног. Ако би се бранилац обавезао на помоћ суду у утврђивању истине, онда би он често био у ситуацији да се у дилеми опредељује за суд или окривљеног, а таква дилема би доводила до тешко решивих ситуација које не би биле у складу са функцијом одбране. Када уставна одредба прописује да се браниоцу „омогућава одбрана и заштита права и интереса окривљеног” онда ту одредбу треба доследно спроводити у живот, а она је и спроведена у одредбама Закона о кривичном поступку које регулишу положај права браниоца у току целог кривичног поступка, тако да није прихватљиво — ни теоретски а ни практично — претварање браниоца у помагача суда у било ком облику. При томе треба посебно имати у виду чињеницу да је у члану 11. став 1. предвиђено да окривљени има права да се брани „... уз стручну помоћ браниоца...” што јасно и недвосмислено указује на то чији је и какав помоћник бранилац. Бранилац као носилац функције одбране треба у пуној мери — наравно у складу са законом — да оствари ту функцију, а функција утврђивања истине је ствар и задатак суда. При томе треба имати у виду да наша кривична процедура има три јасно одвојене функције: оптужбе, одбране и суђења, па стога не може бити мешања и прекорачивања функција јер тек све три функције заједно, у једном законски уређеном складу, доприносе ефикасном остварењу коначног циља кривичног поступка — доношењу законите одлуке.

Одговор на друго питање је нешто једноставнији, јер је несумњиво да бранилац брани окривљеног од оптужбе за одређено кривично дело, ма како оно било тешко и друштвено опасно. Та чињеница је врло често евидентна и не доводи до дилема у том правцу, али има граничних случајева, (који нису ни тако ретки) у којима због методологије или систематике одбране може изгледати (нарочито лаицима) да се бранилац поставља у одбрану кривичног дела. Нпр. у случајевима кривичних дела која имају више елемената бића кривичног дела, бранилац може, признавајући постојање неких елемената (јер они објективно стоје) негирати постојање једног елемента а тиме и кривичног дела, створити привид да он брани кривично дело што у суштини не стоји. Исти је случај када бранилац доказује да у неком конкретном случају не стоји квалификовани облик кривичног дела, већ лакши вид истог кривичног дела или пак привилеговано кривично дело. Сличан је случај и када бранилац због погрешне правне процене изведених доказа пледира за ослобођење од оптужбе. Наравно да у таквим случајевима бранилац може да изазове одијум, али ако је он поступао савесно, и у границама законских овлашћења, онда је он своју функцију одбране остварио без обзира на могуће приговоре о његовом ставу, који не морају имати основа.

Принцип права одбране постављен је начелно у члану 11. који у ставу 1. предвиђа:

„Окривљени има право да се брани сам или уз стручну помоћ браниоца кога сам изабере из редова адвоката.”

Наведено законско решење, у теорији а и у пракси, се сматра као право на такозвану материјалну и формалну одбрану. При томе се могућност окривљеног да „се брани сам” означава као право на материјалну одбрану, а право да се брани „уз стручну помоћ браниоца” означава као право на формалну одбрану. Оваква подела функције одбране је у суштини погрешна, јер одбрана у кривичном поступку мора увек бити безусловно материјална а никако формална, јер формална одбрана не би имала никакве сврхе ни смисла у кривичном поступку. Да одбрана увек мора бити материјална види се и из чињенице што је суду и државним органима, који учествују у кривичном поступку, стављено у дужност „да с једнаком пажњом испитују и утврде како чињенице које терете окривљеног тако и оне које му иду у корист” — члан 15. став 2. Када је суду и државним органима који учествују у кривичном поступку стављено у задатак да по службеној дужности обезбеђују материјалну одбрану окривљеног онда је незамисливо да би одбрана путем изабраног (или пак и постављеног по службеној дужности) браниоца била формална. Бранилац, било изабрани или постављен по службеној дужности, обавезан је да помаже окривљеном у реализацији материјалне одбране, да му организује одбрану, да му помаже у прикушању доказа, да му даје стручне правне савете и да предузима све неопходне процесне радње у интересу окривљеног, наравно све у складу са законским одредбама. Ако су права и дужности браниоца такве, — а оне јесу — онда се поставља питање како се таква делатност може назвати формалном, имајући у виду и чињеницу да је бранилац овлашћен да предузима у корист окривљеног све оне радње које може предузимати и окривљени — члан 65. став 1, а окривљени очигледно сам у своју корист спроводи увек и искључиво материјалну одбрану.

Према томе одредбу члана 11. став 1. треба разумети тако да је окривљени овлашћен да материјалну одбрану предузима сам а да је може предузимати и уз стручну помоћ браниоца — адвоката тако да је та одбрана увек материјална, без обзира да ли је окривљени предузима сам или уз помоћ браниоца. Термин „формална одбрана” могао би се, само условно, прихватити као ознака за учествовање браниоца у кривичном поступку, и то без обзира да ли се ради о изабраном браниоцу или браниоцу одређеном по службеној дужности, мада и такво означавање нема никаквог практичног значаја нити утиче на положај и права браниоца у поступку.

Бранилац у кривичном поступку има низ права и овлашћења и њихово ефикасно коришћење може, у сваком случају, представљати неопходну и драгоцену помоћ окривљеном који скоро редовно не познаје ни материјално ни процесно кривично право, а често није у могућности ни да се снађе у компликованим чињеничним питањима, пошто не може да зна шта је релевантно а шта није у конкретном кривичном поступку. Пошто је у члану 67. став 1. предвиђено да окривљени може имати браниоца „у току целог кривичног поступка” то значи да окривљени може имати браниоца још од првог сусрета са истражним судијом — члан 159. став 2. и 4. у вези члана 218. став 9. Према томе бранилац окривљеног може вршити своју функцију: 1 — у току истраге; 2 — у поступку пред првостепеним судом; 3 — у поступку по редовним правним лековима и 4 — у поступку поводом ванредних правних лекова. Пошто бранилац у разним стадијима поступка има различита права, а и обавезе, то ћемо у односу на поједине стадије и на функцију браниоца дати у основним цртама преглед значајнијих карактеристика са елементима које опредељују превасходну акцију браниоца имајући у виду редован поступак.

1. У ТОКУ ИСТРАГЕ

Истрага треба да дâ одговор на питање: да ли у конкретном случају има доказа који су потребни да би се могло одлучити да ли ће се поднети оптужница или обуставити поступак (члан 157). Овако постављена сврха истраге даје широку могућност за акцију одбране и то у два правца: да настоји указати на доказе и податке који оправдавају закључак о обустави истраге, или пак — ако стоје докази и подаци о кривичном делу и кривичној одговорности — да настоји указати и доказати да се ради о блажем облику или другом виду кривичног дела од оног које је предмет оптужбе или пак о привилегованом кривичном делу, односно да се ради о неком другом кривичном делу — редовно лакшем кривичном делу а не оном које је предмет оптужбе. Овакво основно опредељење у односу на сврху истраге упућује и на могућу односно неопходну процесну активност. При томе треба имати у виду да наш Закон о кривичном поступку даје у том правцу веома широке могућности, права и овлашћења одбрани, које познаје мало који закон о кривичном поступку у савременом свету.

Пошто бранилац може присуствовати испитивању лица против кога је стављен захтев за спровођење истраге (члан 158. став 4. у вези члана 161. став 1. и 218. став 9) то он може након саслушања разматрати списе и доказе (члан 73. став 1. — уколико нема ограничења из члана 73. став 2) и да се на тај начин оријентише у погледу изјављивања жалбе против решења о спровођењу истраге (члан 158. став 5). Жалбе против решења о спровођењу истраге изјављују се у малом броју, а број обустављених истрага указује да се у знатно већем броју случајева

могло успети већ и са жалбом против решења о спровођењу истраге. Наравно да у знатном броју случајева и није могуће донети закључак о обустави поступка да се не разјасне и утврде одговарајуће чињенице.

Конструкција истраге практично омогућава контрадикторност и ту чињеницу треба користити адекватним супротстављањем доказа у правцу одбране насупрот доказима које предлаже оптужба. Недовољна активност одбране или оптужбе у току истраге доводи до тога да је сва иницијатива практично препуштена истражном судији, који фактички и објективно није увек у могућности да прибави све доказе, уколико странке не укажу на њих. Нарочито је штетна пракса да се поједини докази, или групе доказа чувају („конзервирају“) за главни претрес што није редак случај, али се таква пракса не може оценити као коректна. Наравно да је друга ситуација ако се за доказе сазна након ступања оптужнице на правну снагу, а ако се сазна након предаје оптужнице суду онда такве доказе треба изнети у приговору против оптужнице — наравно ако је још у току рок за подношење приговора.

Акција браниоца у току истраге мора бити усмерена на побијање навода оптужбе односно на свођење оптужбе у реалне оквире с обзиром на чињенице и доказе који у конкретном случају стоје. При томе је неопходна објективна и реална оцена и процена неопходних предлога у погледу извођења доказа, који могу да буду у интересу одбране окривљеног.

Одредбом члана 168. став 9. — која је на снази од 1. јула 1977. године — предвиђено је учешће стручног лица као помоћника истражног судије у односу на одређена стручна питања. Ово стручно лице треба да разјасни она стручна питања која су од значаја за расправљање и утврђивање чињеница које треба да буду у основи опредељења за даље поступање, али оно није вештак и ни у ком случају не може да замени налаз и мишљење вештака, јер се тек на основу мишљења стручног лица — уколико је оно учествовало у поступку — може одредити вештачење и утврдити врсте и обим вештачења. Међутим, свакако да је у интересу одбране окривљеног да се стручна питања разјасне путем стручног лица, а да се непосредно не предлажу вештачења, јер вештачење и одуговлачи и поскупљује поступак. Због тога је несумњиво корисно истражном судији предложити ангажовање стручног лица, јер је бранилац овлашћен да поставља питања и стручном лицу исто као и вештаку, на основу члана 168. став 8, па је на основу мишљења стручног лица могуће сигурније опредељење у погледу подношења предлога за одређивање вештачења или пак за извођење других доказа.

У току истраге бранилац може предложити истражном судији да предмет достави већу из члана 23. став 6. ради доношења одлуке о обустављању истраге ако сматра да стоји неки од основа из члана 171. став 1. Ако истражни судија прихвати предлог он ће предмет доставити већу из члана 23. став 6. на одлуку, а ако не прихвати предлог онда бранилац нема процесног сред-

ства да исходи достављање предмета већу из члана 23. став 6, јер истражни судија и не доноси никакву формалну одлуку поводом таквог предлога.

Бранилац окривљеног не може да има процесног утицаја на одлуку истражног судије о томе када је истрага завршена (члан 174. став 1), пошто се о томе и не доноси формална одлука, јер се списи достављају јавном тужиоцу на одлуку. Исто тако бранилац нема процесних овлашћења када је предмет по завршетку истраге код јавног тужиоца на одлучивању (члан 174. став 2). Наравно да бранилац има сва овлашћења ако се по захтеву јавног тужиоца, уз сагласност истражног судије или већа из члана 23. став 6, предмет врати на допуну истраге (члан 174. став 2. и 3).

Одредба члана 172. став 1. о прибављању података о личности окривљеног, не користи се онако како то захтевају потребе поступка — сем у поступку према малолетницима. О личности окривљеног најчешће се има само оно мало података из члана 218. став 1. које окривљени сам наведе при испитивању, сем тога се прибавља и извештај из казнене евиденције. Познавање личности окривљеног неопходна је мера ради правилног одмеравања и индивидуализације казне, и због тога је и у том правцу потребно извођење доказа и утврђивање одређених чињеница, како се при одмеравању казне не би увек кретало око стереотипних олакшавајућих и отежавајућих околности, које су често и парафраза члана 41. КЗЈ. Према томе, неопходно је у току истраге прегледати извођење и оних доказа који се одnose на утврђивање чињеница које осветљавају личност окривљеног и дају основ за правилно одмеравање казне, уколико она дође у обзир.

Конечно, у току истраге активност браниоца мора бити усмерена на утврђивање чињеница које, у првом реду, оправдавају закључак о томе да истрагу треба обуставити, ако објективно утврђене чињенице на такву одлуку указују. Ово стога што је првенствени интерес окривљеног да се поступак већ у тој фази оконча, уколико за то има услова. Затим активност треба усмерити у правцу реалног утврђивања оних околности и чињеница које објективно стоје, а представљају елементе бића неког конкретног кривичног дела, када стоји основана сумња да је окривљени извршио неко кривично дело.

2. У ПОСТУПКУ ПРЕД ПРВОСТЕПЕНИМ СУДОМ

Поступак пред првостепеним судом, од подношења оптужнице па до достављања писмено израђене пресуде има више фаза, у којима бранилац има различита права и обавезе у реализовању одбране окривљеног. Прва фаза је — поступак поводом права на приговор против оптужнице, друга — припреме за главни претрес, трећа — главни претрес и четврта — писмена израда и достављање првостепене пресуде. У односу на прве три фазе бранилац има одређена процесна права и овлашћења, док

у односу на четврту фазу нема никаквих процесних овлашћења, јер је то фаза у којој је делатност суда тачно нормирана, тако да странке у тој фази немају никакву ингеренцију.

а) Приговор против оптужнице

Против оптужнице окривљени или његов бранилац могу поднети приговор у року од 8 дана од дана пријема оптужнице (члан 267. став 1. и 2). Право на подношење приговора је значајан инструменат одбране, јер је то процесна могућност да се оптужба побија када се већ виде стварни и правни основи оптужбе. Наравно да је могућност подношења приговора објективно ограничена чињеницама и доказима на којима се заснива оптужба, јер улагање приговора који нема шта у суштини да побија претвара се у формалност без садржине. При томе треба имати у виду да веће из члана 23. став 6. — које одлучује о приговору — није овлашћено да цени противречне доказе, јер је на такву оцену овлашћено само веће из члана 23. став 1. након одржаног главног претреса. Због такве ситуације често наступају неспоразуми пошто одлуке већа из члана 23. став 6. нису увек правилно прихваћене, због тога што се веће искључиво креће у границама својих овлашћења а то није увек довољно јасно образложено.

Међутим, чињеница је да се објективно подноси мали број приговора, мада се на основу броја одбијајућих и ослобађајућих пресуда може закључити да би број уважених приговора требало да буде нешто већи. Наравно да се не може тврдити да би у сваком случају одбијајуће или ослобађајуће пресуде и приговор био уважен, јер је очигледно да се у одређеном броју случајева тек на главном претресу чињенично стање тако разјасни да нема места осуди.

Институт приговора против оптужнице проширен је новом одредбом члана 277. став 1. (која је на снази од 1. јула 1977. године) која овлашћује председника већа да затражи од већа из члана 23. став 6. да одлучи о сваком питању у коме се решава поводом приговора против оптужнице и то ако је приговор одбачен или га није ни било. Ово овлашћење председника већа је озбиљан изазов браниоцима, јер би се могла дати негативна оцена активности браниоца окривљеног који није поднео приговор против оптужнице, а да се поводом захтева председника већа донесе одлука да нема места оптужби, и да се кривични поступак обустави. Оваква процесна ситуација озбиљно обавезује браниоца да посебно процењује потребу и могућност подношења приговора против оптужнице, како не би долазило до парадоксалне ситуације. Пошто је одреба члана 277. став 1. још релативно нова, то нема података какве су практичне конвенције новог овлашћења председника већа, али је несумњиво да ће реално коришћење овог института допринети већој ефикасности поступка.

Основи за доношење одлуке о обустављању кривичног поступка у члану 270. су постављени довољно широко тако да се оптужница може ефикасно побијати и у односу на чињенична и на правна питања, наравно ако оптужница има одговарајућих недостатака.

б) Припреме за главни претрес

Кад оптужница стане на правну снагу (члан 278), тада је председник већа овлашћен и обавезан да предузме мере за одређивање и одржавање главног претреса (члан 279). У односу на заказивање главног претреса бранилац нема неких посебних овлашћења већ само може, а и треба, да води рачуна о томе да ли је поступљено по члану 279. став 2, односно да ли је претрес одређен у законском року, па ако није може да поднесе притужбу председнику суда — аналогно члану 181.

Након заказивања главног претреса бранилац може да предложи прибављање нових доказа који би се извели на главном претресу. То могу да буду докази које је истражни судија одбио, докази који су предложени у приговору против оптужнице а нису усвојени а могу да буду и потпуно нови докази. У случају предлагања нових доказа бранилац није дужан да образлаже због чега тек сада предлага одређени доказ. Међутим, обавезан је да наведе одређено која чињеница се може утврдити и којим предложеним доказом. Ако тако не поступи постоји опасност да предлог не буде усвојен због неодређености, а то штети концентрацији доказа и наравно ефикасности кривичног поступка.

Пошто је председник већа овлашћен да по предлогу странака или по службеној дужности одложи заказани главни претрес (члан 285) ако постоје важни разлози, то је могуће да и бранилац стави предлог за одлагање главног претреса. Наравно, да треба добро проценити да ли су разлози за одлагање стварно „важни”, јер у противном предлог неће бити усвојен. На пример важан разлог био би озбиљнија болест окривљеног због које он не би могао да дође на главни претрес, због чега би главни претрес морао да буде одложен, и томе слично. Заузетост браниоца другим главним претресом или расправом могао би да буде разлог за одлагање главног претреса само врло изузетно, на пример ако се ради о обимном и компликованом предмету када није могуће обезбедити одговарајућу замену.

в) Главни претрес

Најважнији стадиј кривичног поступка је главни претрес, након кога се доноси одлука о предмету оптужбе и на коме долазе до пуног изражаја јавност и контрадикторност поступка, а то је истовремено и стадиј у коме долази до најпунунијег изражаја функција одбране поготову браниоца. Од отварања засе-

дања (члан 312) па до завршетка главног претреса (члан 344) бранилац мора да буде у пуној мери ангажован у пружању помоћи и одбрани оптуженог а то тим пре што на главном претресу има и максималне могућности за ефикасно остваривање функције одбране. Припрема за одбрану подразумева потпуно и детаљно познавање предмета у целини, затим спорна питања, недостатке у доказном поступку, правна питања која треба расправити и најзад познавање личности оптуженог. Сви ови елементи су неопходни ради правилног постављања одбране у току доказног поступка и у оријентацији за завршну реч, а на главном претресу се одмах види да ли је бранилац спреман за одбрану или није.

На главном претресу бранилац обавља своју функцију у три основна правца: постављањем питања окривљеном, саокривљенима (ако их има), оштећеном, сведоцима и вештацима, стављањем предлога за допуну доказног поступка и давањем завршне речи. Свака од ових делатности има своје специфичности, али им је свима заједнички циљ да у једном логичном и чињеничном складу презентирају одбрану окривљеног и његов став према оптужби.

Постављање питања је веома озбиљна и значајна акција у интересу одбране, јер правилно постављање питања само по себи има одређен значај, а одговор (или одбијање одговора) је разрешење неке дилеме или пак подстицај за постављање нових питања којима на крају ипак треба да буде разрешена одређена дилема. Питања морају бити јасна и концизна а односити се само на битна питања која су од значаја за негирање или утврђивање одређених елемената бића кривичног дела (утврђивање уколико се жели доказати да је у питању неко друго — редовно лакше — кривично дело, нпр.: проневера — утаја). Постављање питања која се односе на безначајне, периферне чињенице или околности практично нема значаја, а сем тога ствара утисак да одбрана нема елемената за супротстављање оптужби. Због тога је потребно имати план за постављање питања сваком саслушаном лицу, који треба допуњавати и прилагођавати конкретној чињеничној ситуацији, како би питања одбране била и актуелна с обзиром на стање ствари. Најзад треба указати да није увек лако удовољити свим захтевима за постављање одговарајућих питања у сваком конкретном случају, али је дужност браниоца да уложи максимум напора, труда и времена како би удовољило својој обавези и пружио максималну заштиту права и интереса оптуженог кога брани.

Посебан проблем је питање како се поставити у односу на допуну доказног поступка на главном претресу. У том правцу нема ни законских одредби а није могуће ни дати неки шаблон или шему. Основно је питање да ли у конкретном случају објективно постоји потреба за допуну доказног поступка, па ако постоји онда у ком правцу и у ком обиму. Ако потреба постоји, онда се мора реално утврдити правац допуне доказног поступка а посебно се са много пажње мора одлучити у погледу обима доказа и доказивања.

При томе треба имати у виду чињеницу да неодмерено и неаргументовано предлагање великог броја сведока или неоснованог предлагања вештачења одаје утисак несигурности одбране и недовољног познавања ствари с једне стране, или пак с друге стране жељу браниоца да на неки начин одложи главни претрес како би се на тај начин остварила нека тенденција одбране.

Коначно треба имати у виду чињеницу да првостепени суд цени предлоге за допуну доказног поступка и оцењује их са становишта до тада изведених доказа и утврђених чињеница, а свакако да ће одбити све оне доказе који не служе разјашњењу ствари и што ефикаснијем окончању поступка. Одбијање предлога за допуну доказног поступка не представља никакву повреду права одбране, јер повреду права одбране представља само оно поступање суда које није у складу са законским одредбама или које је чак и супротно законским одредбама. Међутим, првостепени суд је овлашћен да цени и оцењује да ли ће и који доказ усвојити а који ће одбити. Према томе, кад првостепени суд оцењујући доказе на основу законских овлашћења одлучи о томе неке доказе не изведе, тиме они никако не чине никакву повреду права одбране, па се стога ни у жалби не може побијати првостепена пресуда због повреде права одбране тиме што су одбијени доказни предлози — што се у жалбама често неосновано износи — јер питање да ли је неки доказ требало извести или није требало извести у сваком случају је превасходно и искључиво питање да ли је чињенично стање потпуно и правилно утврђено. Уколико одбијање некога доказа представља било какав недостатак у односу на утврђивање чињеница, које су од битног утицаја на постојање или непостојање елемената бића кривичног дела, онда се може побијати само у том правцу а не такво поступање првостепеног суда прерушавати у битне повреде одредаба кривичног поступка, што они објективно и нису.

Најзад, завршна реч браниоца на главном претресу представља резиме свега онога што се на главном претресу расправљало и треба да пружи суду, а и целом аудиторiju, сажето становиште одбране у односу на све изведене доказе и на предмет оптужбе, са чињеничним и правним анализама које треба да буду фундиране на основу оних доказа који су пред судом презентирани и треба да се држе искључиво тих чињеница не улазећи у оно што пред судом није било презентирано, јер би се иначе у супротном изишло из оквира граница права одбране, односно суд би био доведен у ситуацију да браниоца опомене да се држи предмета оптужбе и онога што је на претресу расправљано.

Завршна реч треба да буде срећена по одређеном логичном реду и хронологијом догађаја који су предмет оптужбе, с обзиром да несрећено или несистематско излагање не даје јасну и одређену слику становишта одбране. У првом реду неопходно је анализирати доказе и чињенице које се односе на елементе бића кривичног дела, а споредније или периферне чињенице само у потребној или неопходној мери, јер нагомилавање чињеница које немају непосредне везе са елементима бића кривичног дела само

Може да учини неуведљивим и оне чињенице које стоје у корист оптуженог а односе се на елементе бића кривичног дела. Правна оцена појединих питања даје се, по правилу, након излагања чињеничних питања у целини, а могуће је — с обзиром на конкретну ситуацију — правна питања расправљати у односу на поједине чињенице које се директно и непосредно односе на одлучне чињенице којима се доказује или побија постојање неког од елемената бића кривичног дела. На тај начин добија се јасна слика о становишту одбране како у погледу чињеничних тако и у погледу правних питања, а ова јасноћа је неопходна због тога да би суд рељефно видео читав систем постављене одбране, и као такву је ценио. Наравно да се не може мимоићи и оцена личности окривљеног односно истицање елемената и чињеница које могу да буду од утицаја на изрицање казне — уколико казна наравно долази у обзир — с обзиром да и те елементе, који често у току доказног поступка нису довољно истакнути, суд треба да има у виду приликом одмеравања и индивидуализације казне. Уколико се пропусти детаљније образлагање чињеница које се тичу личности оптуженог може се десити да суд у недовољној мери оцени личност окривљеног и субјективно изражену друштвену опасност па да изрекне неадекватну казну.

Наравно, да није лако и једноставно дати одговарајућу завршну реч која би у свим елементима у потпуности задовољавала потребе ефикасне одбране, али бранилац је дужан да настоји да такву одбрану у максималној мери оствари, јер само на тај начин у завршној фази поступка пред првостепеним судом одговара у потпуности у својој функцији. При томе треба нарочито имати у виду и чињеницу да пука реторика и празне фразе не могу произвести никакав утисак на суд а оне у суштини не стварају било какав повољан суд о делу или о учиниоцу без обзира на то како су ефектне реторске фразе изложене.

3. У ПОСТУПКУ ПО РЕДОВНИМ ПРАВНИМ ЛЕКОВИМА

Закон о кривичном поступку познаје два редовна правна лека и то: жалбу против првостепене пресуде — члан 359. став 1. и жалбу против решења — члан 394. став 1. Изузетно као редован правни лек постоји и жалба на пресуду другостепеног суда у случајевима предвиђеним у члану 391. У овом случају осврнућемо се само на нека питања жалбе против првостепене пресуде.

Против првостепене пресуде овлашћена лица могу у року од 15 дана од дана достављања пресуде да изјаве жалбу против првостепене пресуде, с тим што су на изјављивање жалбе овлашћене странке, бранилац, законски заступник оптуженог као и одређени сродници и оштећени под одређеним условима, наравно и јавни тужилац односно оштећени као тужилац и приватни тужилац. Наравно да се пресуда не доставља свим субјектима овлашћеним на жалбу, већ се доставља само странкама и бра-

ниоцу у одређеним случајевима тако да се рокови за жалбу рачунају од дана достављања оним субјектима којима је суд дужан да достави првостепену пресуду.

Жалба против првостепене пресуде је такав инструменат одбране којом се пред судом другог степена настоји доказати да првостепена пресуда има неки од недостатака који је чине тако мањкавом да ту пресуду треба или преиначити или укинати и предмет вратити на поновно расправљање и одлуку. С обзиром на значај и карактер жалбе закон је изричито предвидео низ мера којима се обезбеђује да с једне стране странке имају довољно времена за изјављивање жалбе а с друге стране да се рокови не одуговлаче и да се обезбеди ефикасност поступка. Због тога је предвиђен обавезан садржај жалбе, с тим што треба имати у виду да је закон, који је на снази од 1. јула 1977. године, посебно предвидео да жалба мора да садржи и образложење жалбе, што није био случај у ранијем Законику о кривичном поступку. Због тога је потпуно неоснована и неприхватљива пракса да се у року за жалбу само истакну жалбени основи из члана 363. а да се образложење жалбених основа даје накнадно. При томе треба имати у виду да је судска пракса стала на становиште да се допуне образложења могу давати само у редовном законском року а да образложења жалбе која би била дата по протеку законског рока од 15 дана треба да буду одбачена. Овакво становиште је заузето имајући у виду настојање закона да обезбеди максимално придржавање законских рокова а с друге стране да се обезбеди равноправност странака и коначно да се спроведе дисциплина поступка јер ако би се прихватило да је могуће допуне жалбе подносити у неограниченом року и ван времена за редовну жалбу то би у таквом случају другостепеном суду, све до седнице већа, могле да се подносе допуне жалбе а у том случају би се поступак толико компликовао с обзиром да се и жалба и допуне жалбе — наравно уколико су поднете у законском року — морају доставити противној странци на одговор, што би изазвало недогледна одуговлачења поступка. Ову чињеницу треба имати у виду и поступати у складу са законским одредбама које одређују на који начин се има поступати са жалбом. Уколико се не поступа са жалбом онако како је закон предвидео постоји могућност да се другостепени суд нађе у ситуацији да разматра првостепену пресуду само у оним границама у којима пресуду испитује по службеној дужности у смислу члана 376. ЗКП.

У члану 363. предвиђени су основи због којих се може побијати пресуда и будући да је у члану 362. предвиђено да жалба треба да садржи и образложење жалбе то значи да сваки основ због којег се побија првостепена пресуда мора да буде и образложен. То ставља пред одбрану задатке да ваљано и документовано побија пресуду по оним основима који су могући у конкретном случају.

Прилично је раширена пракса да се у жалби генерално истакну сви основи због којих се пресуда може побијати али

се не дају образложења сваког од основа, већ се образложење ограничи само на један од основа који се мање или више образложи. Оваква пракса је неприхватљива јер у таквом случају другостепени суд разматра првостепену пресуду само у границама у којима је дужан да је разматра по службеној дужности, пошто само истицање неког жалбеног разлога не даје основ другостепеном суду да шире разматра побијану пресуду. Најчешћи је случај да се истиче битна повреда одредаба кривичног поступка као основ за жалбу а да се уопште не истиче у чему би се састојала ма која од битних повреда одредаба кривичног поступка предвиђена у члану 364. став 1. и 2. Овакво истицање жалбених разлога ограничава другостепени суд само на оне повреде на које је дужан да пази по службеној дужности у смислу члана 376. став 1. тачка 1, а с друге стране очигледно нема никаквог разлога да се жалбени основ истиче ако се он не образлаже. У односу на битне повреде одредаба кривичног поступка најчешће се истичу као повреде наводно постојање противуречности између образложења и изреке пресуде или између пресуде и стања у списима, али се врло ретко истиче у чему би се те противуречности састојале и која противуречност стоји између стања у списима и образложења пресуде или пак изреке пресуде која се побија.

Врло често се истиче као основ за побијање првостепене пресуде повреда кривичног закона али се не дају баш никакви разлози који би указивали на постојање повреде било ког прописа материјално-кривичног права — било из општег дела било из посебног дела кривичног закона — и онда је очигледно да је то само формално истакнут основ, а такво истицање жалбеног основа нема никакве сврхе јер је другостепени суд и иначе обавезан да пази по службеној дужности на све повреде кривичног закона у смислу члана 376. став 1. тачка 2.

Ипак најчешћи основ због кога се побијају првостепене пресуде је због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и ту се дају, мање или више, разлози због којих одбрана сматра да првостепена пресуда има одређене недостатке у правцу утврђивања одлучних чињеница. Наравно да при таквим образложењима треба посебно имати у виду да се жалбом морају побијати чињенични и правни закључци које је првостепени суд узео као основ за своју пресуду и образложење које је дато првостепеном пресудом, јер није довољно само парафразирати изведене доказе и расправљене чињенице које су на главном претресу биле присутне, већ је неопходно побијати фактички првостепену пресуду и указати на недостатке који евентуално у њој постоје. Очигледно је да недостаци који се утврде у првостепеној пресуди не могу да буду пренебрегнути уколико је на њих основано и образложено указано. Међутим, при указивању на те евентуалне недостатке треба бити реалан и указивати на оно што објективно стоји, и то имајући у виду могућност истицања нових доказа. Међутим, код истицања нових доказа није редак случај да се наводе само предложени нови

докази а да се у жалби не истиче које би се нове одлучне чињенице тим доказима могле утврдити. Због тога је неопходно у жалби, као и у завршној речи на главном претресу, указати на све чињенице и околности које су од значаја за утврђивање или неутврђивање одлучних чињеница које се односе на елементе бића кривичног дела. Тек када се анализом разлога првостепене пресуде, чињеница утврђених на главном претресу и нових чињеница које се образложено предлажу закључи да у првостепеној пресуди има недостатака, такав закључак жалбе може да буде прихваћен и у том случају жалба може да има успех. Због тога је неопходно образложење жалбе дати суштински и садржински тако да би другостепени суд могао да оцени правилност става изложеног у побијаној пресуди и правилност става изложеног у жалби против првостепене пресуде и да конфронтирајући та два става — а узимају у обзир све чињенице које су му на расположењу, и да донесе одлуку о томе да ли је првостепена пресуда правилно и потпуно утврдила чињенично стање или није.

Наравно да би се о образложењу жалбе против првостепене пресуде могла, а и требала, написати једна опширна и детаљна студија која би обухватила све аспекте тога питања али је очигледно да на овом месту није могуће дати шира образложења у том правцу.

Уколико се жалбом против првостепене пресуде побија одлука о казни, мерама безбедности или споредним одлукама, које се могу донети на основу члана 363. тачке 4, онда је, нарочито када се ради о казни, потребно такође изложити разлоге који су од утицаја на блаже одмеравање казне — при овоме имамо у виду да жалба браниоца оптуженог може да се изјављује искључиво у корист оптуженог и да се према томе пледира за блажу казну — а то образложење треба да буде такво да указује на све околности које могу објективно да буду од утицаја на блаже одмеравање казне, односно да се укаже на околности које су неосновано узете као отежавајуће. Образложење којим се побија одлука о казни изречена од стране првостепеног суда мора да буде објективно и образложено, а ово због тога што само парафразирање неких околности које су цењене или које нису од утицаја не представља у суштини стварни основ за преиспитивање одлуке о казни.

На основу члана 362. став 1. тачка 4. свака жалба треба да садржи предлог да се побијана пресуда потпуно или делимично укине или преиначи. Ова законска обавеза значи да је у жалби потребно ставити предлог о томе како по становишту жалбе треба да поступи другостепени суд, а тај предлог очигледно треба да буде у складу са разлозима који су изнети приликом образложења жалбених основа.

Овај кратак осврт на нека питања у вези са жалбом против првостепене пресуде свакако ипак указује на значај образложења жалбених основа као елемента који може допринети успеху жалбе.

4. У ПОСТУПКУ ПО ВАНРЕДНИМ ПРАВНИМ ЛЕКОВИМА

Закон о кривичном поступку познаје укупно четири ванредна правна лека и то су: захтев за понављање кривичног поступка, захтев за ванредно ублажавање казне, захтев за заштиту законитости и захтев за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде. Могућност коришћења ових ванредних правних лекова зависи од ситуације у сваком конкретном случају, а ово тим пре што се одређени правни лекови могу користити само у одређеном правцу. Тако нпр.: понављање кривичног поступка је могуће само кад се — у одређеним условима — појаве нове чињенице или околности које указују да је у претходном поступку нешто пропуштено или учињено што је могло имати или имало утицаја на правилно и законито пресуђење. Ванредно ублажавање казне може се поднети само у односу на казну и то када се појаве нове чињенице или околности које оправдавају изрицање блаже казне, а нису биле цењене од стране првостепеног суда или су се појавиле након правоснажности пресуде. Захтев за заштиту законитости може се изјавити због било које повреде материјалног или формалног закона, док се захтев за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде може изјавити само у односу на одређене повреде закона. Сем тога и субјекти овлашћени на подношење ових ванредних правних лекова су различити, с тим што су захтев за понављање кривичног поступка, захтев за ванредно ублажавање казне и захтев за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде овлашћени да поднесу осуђени и његов бранилац а захтев за заштиту законитости само јавни тужилац.

У односу на захтев за заштиту законитости у члану 416. предвиђено је да је коришћење овим правним леком омогућено само јавном тужиоцу, али ни једним прописом није ни предвиђено а ни искључено да осуђени или његов бранилац дају иницијативу јавном тужиоцу за подизање захтева за заштиту законитости. Без обзира на ову непрецизност односно недореченост у закону чињеница је да се у највећем броју случајева осуђени односно његов бранилац обраћају јавном тужиоцу који је надлежан за улагање захтева за заштиту законитости са предлогом да јавни тужилац преузме иницијативу у том правцу.

Не улазећи у поједине елементе и основе за изјављивање било којег од ових ванредних правних лекова треба указати на постојање једне дилеме која има одређен практични значај. Ради се наиме о томе да ли је ванредне правне лекове, које је овлашћен да изјави осуђени истовремено овлашћен да изјави и његов бранилац без посебног пуномоћја. Ради се наиме о томе да ли је бранилац, који је имао пуномоћје да брани оптуженог у току кривичног поступка до правоснажности пресуде, овлашћен да без посебног пуномоћја изјави било који од оних ванредних правних лекова које је овлашћен да изјави осуђени, с тим што је наравно јасно да бранилац безусловно не може да изјави ни један правни лек против изричите воље осуђеног. У овом правцу постоји мишљење да пуномоћје браниоца — члан

75. — престаје даном правоснажности пресуде и да према томе бранилац без посебног овлашћења не би могао да улаже ни један ванредни правни лек. С друге стране се истиче да у одредбама које говоре о ванредним правним лековима се наводи да, на пример, захтев за понављање кривичног поступка могу поднети „странке” (члан 405. став 1), затим ванредно ублажавање казне такође „осуђени и његов бранилац” (члан 413. став 1) и најзад захтев за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде „могу поднети осуђени и бранилац” (члан 428. став 1). Из ових одредаба извлачи се закључак да бранилац који је имао пуномоћје до завршетка редовног поступка, тј. до правоснажности пресуде, има овлашћења да и без посебног пуномоћја изјави било који ванредни правни лек. Дискусија о овим питањима још није окончана али по досада израженим ставовима изгледа да преовладава мишљење да пуномоћје браниоца престаје правоснажношћу пресуде и да после тога оно не овлашћује браниоца на самостално поступање без посебног пуномоћја и изричитог овлашћења за одређени ванредни правни лек. Наравно да у овом правцу не може да се да коначан закључак али је сигурно да у том правцу треба озбиљно преиспитати све законске одредбе и утврдити сврху, значај и домет овлашћења и права браниоца у кривичном поступку као целини, па тек тада се определити за једно од становишта које би требало да представља правилно тумачење закона.

Овде су практично набројани само ванредни правни лекови и изнета једна дилема, мада је очигледно да сваки од наведених правних лекова захтева детаљнију обраду и образложења низа питања која се у вези са свим ванредним лековима постављају, али је очигледно да томе сада нема места.

III

Изложена питања представљају покушај да се, у најсаже-тијем облику, прикаже значај и улога браниоца у кривичном поступку наравно без претензија да је то питање иоле свеобухватно, јер би та тема несумњиво захтевала једну обимну и детаљну студију коју ми за сад, у нашем кривичном процесном праву, немамо.

Јован А. Јерковић
судија Врховног суда Војводине

ДЕОБА СТВАРИ КАО НАЧИН ПРЕСТАНКА СУВЛАСНИЧКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Сваком сувласнику по правилима имовинског права припада право на деобу заједничке ствари (покретне или непокретне) у поступку пред судом без обзира на величину његовог сувласничког дела и евентуално противљење већине сувласника. Ово право не подлеже застарелости и деоба судским путем може се тражити у свако доба, осим у време када би то било економски штетно по интересе осталих сувласника. С обзиром на овакав карактер права сувласника на деобу био би, као противан основним начелима нашег друштвеноекономског поретка, без правне важности уговор којим се сувласник заувек одриче права на деобу. Такав уговор би производио правно дејство и обавезивао странке само за случај одрицања сувласника од права на деобу на одређено време.¹

Такође треба као посебно истаћи и то да правила имовинског права потпуно искључују могућност права деобе сувласништва у односу на службености, граничне (међашке) знакове и исправе потребне ради заједничке употребе (пар. 844. ОГЗ). Под међашким знацима подразумевају се стубови, гранично камење или колци који се чврсто и за трајно укопавају у земљу са посебним обележавањем те намене помоћу урезивања или укопавања одговарајућих обележја. То су вештачки гранични знаци за разлику од природних граница као што су реке, брда, путеви. Међутим, од граничних (међашких) знакова треба строго диференцирати граничне преграде као што су бразде, ограде, живе ограде, диреци, зидови, приватни потоци, канали, празна места и томе сличне преграде између суседних земљишта. За њих у смислу имовинског права постоји претпостављено сувласништво и ова пресумција вреди само у случају, ако се по урезима, написима, знацима или другим доказним средствима супротно не докаже (пар. 854. ОГЗ). То не значи доказивање искључивог власништва с обзиром да правила имовинског права допуштају постојање идеалног сувласништва и могућност физичке деобе

¹ Види и чл. 144. Закона о наслеђивању, Сл. лист САПВ, бр. 8/75.

на оваквим преградама, а на што упућује и начело по коме су сви сувласници дужни да сnose трошкове око одржавања преграда сразмерно тј. према својим идеалним деловима који могу бити различите величине (пар. 856. ОГЗ). Изузетак чине само тзв. двоструке преграде у погледу којих се предвиђа случај постојања физички подељеног власништва уз обавезу сваког сувласника да сноси трошкове одржавања оног што њему припада.

За деобу ствари (раскидање сувласничке заједнице) примарно је стварно надлежан општински суд у ванпарничном поступку,² док су правила о самом поступку садржана у пар. 267—274 предратног Закона о судском ванпарничном поступку (у даљем тексту ЗВП) од 1934. године, која се примењују у нашој судској пракси на основу чл. 4. Закона о неважности правних прописа донетих пре шестог априла 1941. године и за време непријатељске окупације. Карактеристично је за овај ванпарнични поступак да није официјелан, већ контенциозан тј. да спада међу спорне поступке о диспозитивним имовинским правима, па га стога није могуће иницирати без предлога странке. Начело диспозиције странака није овде доминантно само са процесног аспекта, него и у материјалноправном погледу обавезује суд. Тако се суд без приговора странке не може упуштати у расправљање питања да ли се раскидање сувласничке заједнице захтева у невреме или на штету осталих сувласника (пар. 830. ОГЗ), већ је за утврђивање материјалноправне ситуације у том смислу везан предлогом странака.

Предлог за деобу ствари (раскидање сувласничке заједнице) подноси се месно надлежном општинском суду на чијем се подручју налази заједничка ствар или имовина. Ако се налази на подручју више судова тада странка има право опције и предлог може поднети сваком од тих судова,³ али право избора престаје достављањем предлога осталим сувласницима. Активно је легитимисан на подношење предлога сваки сувласник без обзира да ли се у часу подношења предлога и фактички налази у физичком супоседу заједничке ствари, пошто ће деобом добити посед припадајућег реалног дела. Ово важи само за случај физичке деобе обзиром да тада у суштини сваки сувласник отуђује свој идеални (аликвотни) део на заједничкој ствари, а као накнаду за њега добија свој одређени физички део. Из овога јасно произилази да је идеални део заједничке ствари само део права на ствари, док реални (физички) део представља део саме ствари као предмета јединственог права власништва са више субјеката чији су делови подељени само идеално, а не и физички. Следствено томе идеални део сувласника на заједничкој ствари је негација реалног дела и обрнуто.

У ванпарничном поступку суд може према правном правилу из пар. 267. ЗВП мериторно да расправља и одлучи о део-

² Чл. 22. Закона о редовним судовима, Сл. гласник СРС, бр. 52/74. Чл. 18, ст. 1, тач. 2. Закона о редовним судовима, Сл. лист САНВ, бр. 15/75. и 13/78.

³ Види и чл. 56. ЗПП.

би ствари само ако између сувласника (деобничара) не постоји спор:

— о предмету деобе и обиму заједничке ствари, или у погледу активе и пасиве, и

— о праву сувласништва појединих сувласника или о величини њихових удела.

Чим суд констатује да постоји приговор ма којег од сувласника о оспоравању једне од напред поменутих чињеница, а искрсли спор не може да се отклони споразумом деобничара, дужан је да странку (предлагача) са њеним захтевом за деобу упути на парницу, јер о насталом спору може да одлучује суд само у парничном поступку (пар. 268. ЗВП). Ово процесно правило ванпарничног поступка недвосмислено упућује на констатацију да није апсолутно искључен парнични поступак за спровођење деобе ствари и поред тога што је за такав поступак првенствено стварно надлежан суд у ванпарничном поступку у којем суд само прелиминарно утврђује да ли постоје процесне претпоставке за реализацију деобе ствари у парничном поступку. Ако је тужбом парници затражена деоба ствари, а установи се да процесне претпоставке о којима је напред било речи за парницу не постоје и да је стога деобу могуће спровести по правилима ванпарничног поступка, тада би према чл. 19. ЗПП суд требао решењем да обустави поступак ради његовог настављања после правоснажности решења по правилима ванпарничног поступка. Пропуштање суда да тако поступи, а што се неретко дешава у судској пракси, свакако је штетно по интересе странака с обзиром да је ванпарнични поступак јефтинији од парничног. Не може се узети да због наведеног пропуста суда постоји битна повреда одредаба парничног поступка из чл. 354. ст. 1. ЗПП, јер се питање односа између парничног и ванпарничног поступка у нашем судском процесном систему не своди на питање апсолутне надлежности (допустивости односно недопустивости редовног правног пута) како је то било постављено прописима бившег југословенског грађанског парничног поступка (пар. 40. ГРПП). Према томе, суд не би могао одбацити тужбу за деобу ствари само зато, што решавање овог захтева првенствено спада у ванпарнични поступак, нити је оправдано да се из истог разлога укида одлука донета у парници којом је иначе о захтеву спора пресуђено правилном применом материјалног права.

У поступку деобе активно и пасивно су легитимисани само сувласници заједничке ствари. Када су у питању непокретности честа је појава у судској пракси да због несређеног земљишно-књижног стања постоји и фактичко (ванкњижно) сувласништво. Сматрамо да нема дилеме, да и ванкњижни сувласници под истим условима као и земљишнокњижни сувласници могу тражити деобу заједничке непокретности у ванпарничном поступку. Оваква концепција је већ била заступљена и у тезама за Закон о ванпарничном поступку из 1965. године у чијем се чл. 147.

међу исправама, које служе као доказ сувласништва и прилажу предлогу за деобу, поред извода из земљишних књига и тапија предвиђа и уверење општине о својини.⁴

Уколико међу сувласницима не дође до деобе ствари вансудским путем на основу споразума заснованог на једногласности свих деобничара, онда деобу могу остваривати и у посебном ванпарничном поступку такође по споразумном предлогу путем добровољне процене и продаје заједничке ствари (пар. 219. и сл. ЗВП). Међутим, ако због неслагања сувласника макар и један од њих поднесе предлог за деобу заједничке ствари у ванпарничном поступку, онда треба посебно истаћи да је по правилима имовинског права примарна физичка деоба. Само за случај физичке недељивости заједничке ствари могуће је извршити деобу путем јавне продаје и поделом постигнуте продајне цене (цивилна деоба), која се на тај начин испољава као негација физичке (материјалне) деобе. Све то упућује на начелно правило о праву сваког сувласника да у првом реду захтева физичку деобу ствари, а тек у другом реду цивилну деобу. Стога је у складу са овим правилом постављање захтева којим се примарно тражи физичка деоба ако је могућа, а тек супсидијарно цивилна ако је физичку деобу немогуће спровести. То у крајњем резимеу значи да у случају немогућности физичке деобе нема места даљем успешном противљењу деобничара цивилној деоби као јединој могућој деобној алтернативи.

Када се ради о деоби зграде (стамбене или пословне) суд мора по службеној дужности водити рачуна о томе, да ли је с обзиром на урбанистички односно регулациони план места и комунално-техничке прописе могуће извршити класичну физичку деобу, тј. такву деобу код које извојени физички делови зграде представљају посебне грађевинске целине. Ако би се утврдила немогућност таквог начина деобе, онда смо мишљења да суд треба да размотри као даљу могућност деобе претварање идеалног сувласништва у етажну својину, што представља специфичан облик физичког начина деобе.⁵ О овом начину физичке деобе суд би могао одлучити и када у том смислу не би постојао изричит захтев странке, јер је довољно да постоји захтев суду за раскидање сувласничке заједнице и обавезно правило имовинског права о примарности физичке деобе. У случају да се зграда, која је предмет деобе, налази на земљишту у друштвеној својини њеним сувласницима припада само право неподељеног и трајног коришћења тог земљишта. Стога оно не може бити предмет физичке деобе без обзира да ли могућност

⁴ Види и чл. 23. Закона о промету непокретностима, Сл. лист САПВ, бр. 1/75.

⁵ Види чл. 49. Закона о својини на деловима зграда (Сл. лист СФРЈ, бр. 43/65. и 57/65) чије се одредбе примењују на територији САПВ на основу чл. 2. тач. 1. Закона о изм. и доп. Закона о примени одређених репуб. закона у области друштвено-политичког система и другим областима после 31. XII 1972, Сл. лист САПВ, бр. 21/73.

за такву деобу постоји у односу на зграду која се на њему налази.⁶

Све што је досад речено даје поуздан основ за закључак да је деоба једне ствари могућа само физички или само цивилно, а не и на оба ова начина заједно. Према томе, и судска одлука може гласити на одређивање само физичке или само цивилне деобе, а не и на обе ове деобе заједно. То указује да се задатак суда у поступку деобе у суштини своди на решење питања престанка сувласничке заједнице путем одређивања адекватног начина деобе, који је у датом случају једино могућ (примарно физички а за случај немогућности цивилни), а ствар је даље поступка извршења да се одређена деоба и реализује. С тим у вези не треба посебно наглашавати, да при овом одлучивању суд није везан за претходно постојање престанка једног деобничара на деобни предлог другог, јер баш зато што међу њима не постоји сагласност о начину деобе о томе мора да одлучи суд.

Поред физичке и цивилне деобе као могућих начина деобе ствари предвиђених правилима имовинског права, изузетно се по афирмисаном ставу судске праксе дозвољава деоба ствари исплатом једних деобничара од стране других и по еквиваленту. Тако ће суд, у случају када је сувласништво настало услед спајања или спецификације ствари, а успостава ранијег стања није могућа, на захтев овлашћене странке извршити деобу сувласништва исплатом. Но, уколико такав захтев није постављен, суд ће деобу спровести у складу са напред изложеним општим правилима имовинског права. Начин деобе путем исплате према примерима из судске праксе примењује се и у оним случајевима када заједничку непокретност није могуће поделити физички, нити изложити јавној продаји, без знатног умањења њене вредности.⁷ Свакодневни примери из живота потврђују честу појаву да се сувласничка заједница састоји од више ствари (група парцела, инвентар и сл.). У случају деобе таквог сувласништва, полазећи од заузетога става у судској пракси, суд је овлашћен да спроведе деобу по еквиваленту, тј. тако да сваком сувласнику припадну у део поједине ствари, чија је укупна вредност адекватна његовом аликвотном делу. Свакако је при томе дозвољена и исплата у новцу насталих мањих разлика у вредности, али ако би се радило о накнади веће вредности за то би била потребна сагласност свих сувласника—деобничара.

Ток ванпарничног поступка за деобу ствари

На рочиште одређено за расправљање о захтеву ради деобе заједничке ствари суд је обавезан да позове све сувласнике

⁶ Пресуда Врх. суда Србије, Гж. 2665/72. од 14. VIII 1972, обј. у „Правном животу“ 1/73. Пресуда Врх. суда Војводине, Гзз. 9/76. од 25. V 1976, Билтен суда. праксе 4/77.

⁷ Слична солудија је заступљена и у тезама за Закон о ванпарничном поступку из 1965, чл. 152. и сл.

(земљишнокњижне и ванкњижне), а такође и титуларе права службености и имаоце других стварних права. Ово из разлога, што та лица по правилима имовинског права могу тражити да се њихова стварноправна овлашћења на непокретностима, која су предмет деобе, узму у обзир и одлучи како се она имају вршити након спроведене деобе. С обзиром на начело диспозиције суд о томе није дужан да води рачуна по службеној дужности, него само на захтев носилаца наведених права. У сваком случају суд је обавезан да та лица позове ради учествовања у деобном поступку и евентуални пропуст суда у том погледу без сумње би представљао битну повреду правила поступка. При свему томе мора се имати у виду и оно начело имовинског права да се деоба не може спровести на штету трећих лица. Стога се њима припадајућа стварна права могу извршавати после деобе истоветно као пре деобе. Такође је суд дужан на предлог ма ког од деобничара да позове на рочиште и друга лица, која имају интереса за учествовање у деобном поступку (нпр. повериоци чија потраживања нису обезбеђена хипотеком). Права тих лица суд ће, за разлику од ималаца стварних права, узети у обзир само ако се о тим правима међу учесницима деобе постигне споразум, који се неизоставно мора записнички констатовати.

Када се у вези постављеног захтева за деобу разматра могућност физичке деобе ствари, суд се мора држати начела да је сагласност учесника од првенственог значаја за такав начин деобе. То намеће потребу за суд да претходно утврди жеље и коначни захтев деобничара (предлагача и његових противника). Не дође ли међу њима до потпуне сагласности односно извесне ближе подударности, или настане ситуација у којој је испољена несагласност деобничара, тада не би било допустиво да суд само изврши процену вредности заједничке ствари и на основу тога донесе одлуку о одређивању физичких делова које добијају поједини сувласници у својину на име свог идеалног (аликвотног) дела. Ако би суд тако поступио, то би значило да се физичка деоба ствари врши искључиво према номиналној обрачуној вредности идеалних делова сувласника. Међутим, код физичке деобе мора се имати у виду да у условима сваког конкретног случаја на сам конкретан начин спровођења деобе имају утицаја и други релевантни моменти превасходно економске природе (положај и конфигурација земљишта, култура земљишта, извршене мелиорације итд.). По правилу за основано оцењивање свих тих околности суд не располаже са потребним стручним знањем, па је дужан да користи као адекватно доказно средство саслушање вештака одговарајуће специјалности (чл. 250. ЗПП) и да узимајући у обзир све те околности по слободној оцени донесе одлуку о деоби.

Специфични се проблеми могу појавити код физичке деобе земљишта и то најчешће у случајевима када такву деобу није могуће спровести без конституисања нужног пролаза (пута) у корист делова земљишта издвојених деобом. Проблем се још

више потенцира тиме када конституисање такве службености треба да се изврши на терет суседног земљишта у својини трећег лица. И овде се мора имати у виду већ поменуто начело имовинског права да „деоба ма каквог заједничког добра не може трећем бити од штете”.⁸ Ово начело, као што је напред речено, важи и за трећа лица имаоце стварних права чије право залог, службености и други у њихову корист успостављени терети остају на снази у односу на делове издвојене физичком деобом како је било пре деобе, уколико у току деобног поступка споразумом учесника то питање није друкчије уређено. С друге стране, као што деоба не може ићи на уштрб трећих лица, исто тако не може бити ни на штету самих сувласника. Из овога следи, да сва права која су сувласницима припадала на заједничкој непокретности пре деобе такође треба да им неподељено припадају и после извршене деобе (нпр. право реалне службености).

Када је постављен захтев за физичку деобу непокретности може се догодити, да се тек увиђајем на лицу места уз суделовање вештака установи немогућност физичке дељивости односно да је то могуће учинити уз знатно умањење вредности ствари, а да уједно није био постављен и супсидијарни захтев предлагача за цивилну деобу. Сматрамо да нема никакве процесне сметње за накнадно постављање таквог захтева, а ако је у току парнични поступак да се у том смислу преиначи тужбени захтев. За такво преиначење не би био потребан претходни пристанак тужене странке у смислу чл. 190. ст. 2. у вези чл. 191. ст. 1. ЗПП, пошто по правилима имовинског права сваки сувласник има право на предлагање начина деобе, а посебно да се заједничка ствар нераздељено изложи јавној продаји.⁹ Све то указује, да се захтев за раскидање сувласничке заједнице путем цивилне деобе може и накнадно поставити, обзиром да сам начин деобе није битан део деобног захтева у том смислу да се у току деобног поступка не би могао мењати.

Судска одлука о деоби ствари

Странке могу окончати поступак постизањем споразума о начину деобе ствари и тиме закључити судско поравнање које се мора записнички констатовати, а такво поравнање се може закључити и пре покретања деобног поступка.¹⁰ Поравнањем може бити одређен сваки начин деобе, који је физички остварљив и правно дозвољен, а при томе се деобничари не морају ни придржавати сразмере својих аликвотних делова.

У највећем броју случајева након проведеног поступка о захтеву за деобу решава мериторно суд својом одлуком коју

⁸ Пар. 847. ОГЗ.

⁹ Повољно је да то затражи само један од деобничара (actio duplex), пар. 843. ОГЗ.

¹⁰ Види чл. 321, 322. и 324. ЗПП.

доноси у облику решења у ванпарничном поступку односно пре-суде у парници. Одлука треба да садржи тачно означене податке о заједничкој ствари као предмету деобе са утврђењем сразмера идеалних делова деобничара и да ли се деоба има обавити физички или путем судске продаје. Ако је био истакнут приговор да се деоба захтева у невреме односно у њеној неекономичности, потребно је да се и о том приговору расправи и оцени његова основаност. Сем тога, изрека одлуке о деоби мора да садржи и одредбу о трошковима поступка.

Свакако од одређеног начина деобе зависи које све правно-релевантне чињенице треба обавезно да садржи одлука о деоби. Тако за случај физичке деобе у одлуци треба да су одређено наведени физички делови (нпр. поједина земљишта са површином и осталим подацима), које сваки од деобничара добија у самосвојину, као и одредбу о свему оном што сваки од њих треба да учини за реализацију деобе (нпр. новчана доплата настале мање разлике у вредности сувласничког дела). Такође треба да је у одлуци садржана и изрека о решењу захтева других учесника по питању припадајући им стварних права и тере-та под претпоставком, да су у току поступка биле остварене све неопходне процесне и материјалноправне претпоставке као услов за узимање у обзир тих захтева у деобном поступку (пар. 273. ЗВП). Ако је одређено да се деоба заједничке ствари има извршити путем цивилне деобе тј. судском продајом тада није потребно, да се у одлуци наведе да ће се продаја спровести по правилима ванпарничног поступка важећим за добровољну продају (пар. 219. и др. ЗВП) о чему ће у даљем току излагања посебно бити речи, или по одредбама извршног поступка које се односе на принудну судску продају ствари (покретних и непокретности). Овде није потребно да се у одлуци изриче на који ће се начин вршити стварна права других лица на предметним непокретностима после извршене деобе, јер се о томе има расправити тек у извршном поступку у закључку о продаји у којем се имају утврдити услови продаје (чл. 156. Закона о извршном поступку). У том закључку мора тачно бити одређено на који ће начин право службености и друга стварна права трећих лица бити обезбеђена, након деобе.

Одлука о трошковима деобног поступка као саставни део изреке судске одлуке о деоби ствари треба да се заснива на начелу ванпарничног поступка по коме је трошкове дужна да сноси она странка у чијем је интересу поступак спроведен. Како се по природи ствари ванпарнични поступак за деобу заједничке ствари спроводи у корист свих сувласника, то су обе странке (предлагач и противник) дужне да носе сразмерно величини својих сувласничких делова оне трошкове поступка, који су непосредно скопчани са поступком раскидања сувласничке заједнице (примерице наведено то су трошкови предлога за деобу укључујући ту и потребне прилоге као што су зк. извод, катастарски нацрт, судски увиђај, вештачење и др.). Остали трошкови не би се могли сматрати заједничким, па је стога свака

странка дужна да сноси те своје трошкове (нпр. трошкови заступања по адвокату — пар. 20. ЗВП и 839. ОГЗ). Што се тиче парничних трошкова, а који нису заједнички, о њима се решава у складу са одредбама чл. 154. у вези чл. 155. ЗПП.

Одређивање и спровођење извршења деобе ствари

Закључено судско поравнање или правоснажна судска одлука о деоби ствари донета у ванпарничном односно парничном поступку представљају подобну извршну исправу (раније извршни наслов)¹¹ у смислу чл. 16. Закона о извршном поступку (ЗИП). На основу такве извршне исправе свака странка (деобничар), без обзира да ли је у претходном деобном поступку функцирала у положају предлагача или противника предлагача, може тражити да се у извршном поступку спроведе извршно раскидање сувласничке заједнице (*iudicium duplex*).

Предратни Закон о извршењу и обезбеђењу од 9. VII 1930. године, чија су се правна правила у недостатку позитивних прописа примењивала у досадашњој пракси на основу члана 4. Закона о неважности правних прописа донесених пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације, комплетно је регулисао питање извршног раскидања сувласничке заједнице зависно од тога да ли је извршни наслов (сада извршна исправа) гласио на спровођење физичке деобе (пар. 305. ЗИО) или цивилне деобе (пар. 306. ЗИО). Нови Закон о извршном поступку (ЗИП), који је ступио на снагу 1. октобра 1978. године, такође потпуно регулише ову материју, али у томе доноси и значајне новине. Стога ћемо покушати да кроз компаративан приказ укажемо на постојеће разлике у погледу процесних и материјално-правних услова неопходних за спровођење извршне деобе ствари по новом закону у односу на поменута правна правила из предратног Закона о извршењу и обезбеђењу (ЗИО).

Према чл. 239. ЗИП суд ће одредити физичку деобу ствари ако је такав начин деобе предвиђен извршном исправом, а поједине радње спровођења овакве деобе предузима зависно од околности датог случаја судија или службено лице. Из текста ове законске одредбе излазило би да суд о предлогу за извршење деобе ствари заснованом на подобној извршној исправу (судској одлуци односно поравнању) непосредно и примарно одлучује доношењем решења о извршењу којим се одређује физичка деоба (чл. 38. ЗИП), које противна странка може побијати приговором (чл. 48. у вези чл. 50. ЗИП). Овде треба одмах напоменути да се суд не би могао у извршном поступку поново упуштати у оцену основаности приговора о наводној економској штетности физичке деобе по сувласнике у конкретном случају, ако је о том питању већ расправљено у извршној исправи. След-

¹¹ Значење појединих израза употребљених у ЗИП-у дато је у чл. 15. а у загради су наведени изрази из правних правила предратног ЗИО.

ствено изложеном суд би након правоснажности решења о извршењу у даљем току поступка имао да предузима само поједине радње за спровођење физичке деобе ствари по судији или службеном лицу, што би зависило од околности случаја. Како ЗИП ни примерице не наводи које су то поједине радње суда за спровођење физичке деобе, то смо мишљења, да у такве радње несумњиво спада одређивање да се сачини деобни нацрт по катастарском вештаку, извршење процене вредности ствари по вештацима одговарајуће струке, означавање на лицу места граница појединих делова када су у питању непокретности, предаја тих делова у физички посед деобничарима којима су припали у самовласништво и др.

Међутим, не би требало очекивати у судској пракси неку константну појаву одређених потешкоћа и проблема услед тога, што ће судови поводом предлога за извршење одмах и непосредно доносити решење којим се усвајањем предлога одређује извршење физичком деобом ствари (дозвола извршења). Свакако да до тога не би требало да дође у оним случајевима када извршна исправа (извршни наслов), а ово посебно важи за физичку деобу непокретности, на којој се темељи предлог за извршење садржи све потребне правнорелевантне чињенице неопходне за дефинитивно спровођење физичке деобе ствари. По правилу су већ у извршној исправи (извршном наслову), поред сразмера идеалних сувласничких делова деобничара, садржани и тачно одређени физички делови непокретности које добијају поједини деобничари у својину (самовласништво), као и одлука о захтевима трећих лица — ималаца стварних права на ствари у погледу начина вршења њихових права после деобе. Стога се ни у досадашњој судској пракси нису појављивали значајнији проблеми у вези спровођења извршења у таквим предметима, јер се оно најчешће сводило на обележавање граница и предају на лицу места у физички посед издвојених делова уз истовремено одређивање одговарајућих уписа у земљишним књигама односно катастру ако се радило о непокретности у ванкњижној својини.

Потешкоће и проблеми могу настати у оним случајевима ако извршна исправа не садржи све што је потребно, да би се могла одредити односно спровести коначна физичка деоба ствари. За типичан пример може нам послужити она ситуација када је у извршној исправи утврђен само сразмер аликвотних сувласничких делова и одређено да се деоба има извршити физички. Таква је исправа и по предратној судској пракси представљала ваљан извршни наслов за спровођење физичке деобе ствари у извршном поступку уз примену одговарајућих правила имовинског права о којима је већ напред било говора. У том погледу нови закон иде још даље, јер прихвата као подобну за извршење и ону извршну исправу у којој уопште није одређен начин деобе (чл. 241. ЗИП). С тим у вези као значајно треба истаћи, да је предратни Закон о извршењу и обезбеђењу (ЗИО) на одређен начин друкчије, али и прецизније, регулисао питање одре-

бивања и спровођења извршења путем физичке деобе ствари у односу на нови закон (ЗИП). Тако је у правном правилу из пар. 305. ст. 2. ЗИО било изричито предвиђено доношење посебног решења у извршном поступку о коначном одређивању деобе (закључка), који је од свих закључака у том специфичном поступку једини могао бити побијан жалбом (рекурсом). Његовом правоснажношћу деобничари су стицали само правни основ (титулус) за својину, па је стога до креирања права својине (самовласништва) долазило тек предајом ствари у физички посед односно уписом у земљишним књигама.

Све би то упућивало на закључак да је у приказаном случају тј. када у извршном наслову није била одређена конкретна физичка деобна основа и одлучено о другим правнорелевантним питањима од значаја за поступак физичке деобе ствари, суд могао у извршном поступку предузимати адекватне радње у складу са одговарајућим правилима ванпарничног поступка и имовинског права потребне за коначно утврђење односно спровођење таквог начина деобе ствари. Као што је већ напред речено то би биле радње суда предузете у вези сачињења деобног нацрта по вештаку, процене ради установљења вредности ствари, расправљања питања о начину вршења стварних права трећих лица на ствари после деобе, расправљања питања о ономе што сваки од деобничара треба да учини за реализацију деобе. Без обзира да ли су странке са тиме биле сагласне односно задовољне или не, суд је био дужан да донесе поменуто решење (закључак) којим се коначно одређује деоба (пар. 305. ст. 2. ЗИО). — Такав је начин поступања суда у извршном поступку имао у суштини за крајњу резултанту ситуацију, да је у наведеном решењу (закључку) о коначном одређивању физичке деобе ствари било садржано све што је морало бити обухваћено у решењу о деоби донетом у ванпарничном поступку (пар. 273. ЗВП). Овде је још потребно напоменути да се решење о раскидању заједнице на непокретностима могло спровести у земљишним књигама само на предлог странке у извршном поступку без обзира да ли је донето у ванпарничном поступку, а не по службеној дужности каквих је примера погрешног поступања било доста у судској пракси (пар. 304. ЗИО).

У новом Закону о извршном поступку (ЗИП) систем правних лекова је уређен на радикално друкчији начин у односу на предратни ЗИО. Тај систем посебно карактерише једно од његових основних начела по коме се искључиво и само приговором може побијати решење о извршењу (дозвола извршења) о коме одлучује суд који је донео то решење (чл. 48. и 49. ЗИП). Баш због тога и сматрамо да поводом предлога за извршење физичке деобе ствари суд мора одмах и непосредно о њему да одлучи. За случај усвајања извршног предлога суд је обавезан да донесе решење којим се одређује предложено извршење, а које је подложно побијању приговором из разлога који су само егземпларно наведени у чл. 50. ЗИП. Међутим, у члану 239. ЗИП није изричито предвиђено, као што је то било у правном пра-

вилу из пар. 305. ст. 2. ЗИО, да суд доноси решење о коначном одређивању физичке деобе ствари. По нашем мишљењу то не значи да је по закону потпуно искључена могућност доношења таквог решења у досад третираном случају физичке деобе ствари, када је у извршној исправи само утврђен сразмер аликвотних делова сувласника и одређено раскидање заједнице путем физичке деобе. Шта више, сматрамо да је у таквој ситуацији по природи ствари неопходно доношење тог решења, а процесну могућност за то налазимо у општим одредбама ЗИП-а (чл. 7). Без такве солуције практички узевши не би било уопште могуће дефинитивно спровести извршење физичке деобе ствари у случају када у извршној исправи нису садржани сви потребни елементи за спровођење такве деобе предвиђени правилима ванпарничног поступка и имовинског права. Према томе, после правоснажности наведеног решења (чл. 8. ЗИП) настала би идентична процесна ситуација оној предвиђеној у пар. 305. ст. 2. ЗИО, тј. да такво решење представља само титулус за стицање права својине из основа извршене физичке деобе ствари. Стога његово даље извршење када су у питању непокретности, ради уписа у земљишним књигама, не би било предмет официјелног поступања суда и стога би зависило искључиво од диспозиције странака (чл. 236. ЗИП, пар. 304. ЗИО).

У случају када је извршном исправом одређено раскидање сувласничке заједнице путем судске продаје заједничке непокретности (цивилна деоба), постоји битна разлика у погледу начина одређивања и спровођења извршења између правних правила из предратног закона (ЗИО) на чијој се примени темељила досадашња судска пракса и новог закона (ЗИП). За ову врсту извршења правно правило из пар. 306. ЗИО је упућивало на директну примену правних правила ванпарничног поступка и то у првом реду на правило садржано у пар. 274. ЗВП. Према овом правном правилу, ако се деоба непокретности имала извршити судском продајом, а учесници се не споразуму да се продаја спроведе по правним правилима која вреде за ванпарнични поступак (пар. 219. и сл. ЗВП), онда ће се у том случају продаја дозволити и извршити по правним правилима извршног поступка која се односе на принудну јавну продају (пар. 107—207. ЗИО). Управо баш због изложене специфичности ове врсте извршења није ни било потребно, да већ у изреци извршног на слова буде одређено да ли ће се деоба непокретности спровести путем добровољне или принудне јавне продаје. То се увек није довољно и правилно схватало, па је услед тога долазило и до погрешног поступања у судској пракси. Првенствено се то огледало у појави да је већ у предлогу за извршење деобе судском продајом непокретности истовремено био садржан и захтев за спровођење принудне јавне продаје, а да су судови по правилу дозвољавали такво извршење. Због овог пропуста судови су практички одмах и непосредно дозвољавали предложено извршење путем принудне јавне продаје, уместо да су претходно приступили саслушању странака у напред реченом смислу ради евен-

туалног постизања споразума о спровођењу поступка извршења по правним правилима ванпарничног поступка (пар. 219—230. ЗВП). Тек ако се такав споразум не би постигао суд је имао да продају дозволи и изврши по правилима извршног поступка, која су меродавна за принудну јавну продају (пар. 107—207 ЗИО).

Изложени проблем је био посебно значајан за судску праксу, јер се радило о фундаменталној разлици између спровођења извршења путем добровољне продаје и извршења принудном јавном продајом. Тако се реализацијом добровољне продаје на купца преносиле непокретности заједно са теретима за разлику од принудне јавне продаје код које су се терети по правилу подмиривали из постигнуте куповне цене. Шта више од добровољне је продаје било могуће одустати и након што је одржана, док је самим одржавањем принудне јавне продаје извршена и продаја. Сем тога, код добровољне продаје заједничка ствар се није могла продати по нижој цени од оне утврђене проценом, док је таква могућност увек постојала у случају принудне јавне продаје.

У склопу овог излагања не би се смело пропустити да се не укаже и на онај значајни став заузет у досадашњој судској пракси по којем је сваки сувласник могао купити заједничку непокретност, која је ради спровођења деобе била изложена судској продаји.

Нови Закон о извршном поступку (ЗИП) за разлику од предратног закона (ЗИО) из основа друкчије регулише питање процедуре извршења, ако је извршном исправом одређена продаја заједничке ствари (покретне односно непокретне) ради спровођења њене деобе. Изричито је одређено да се продаја има спровести на начин прописан тим законом за извршење на покретној (чл. 83. и сл.), односно непокретној ствари (чл. 153. и сл.) ради наплате новчаног потраживања, уколико се странке о појединим питањима друкчије не споразумеју (чл. 240. ЗИП). Нема никакве дилеме о томе да је поводом предлога за извршење поднетог на основу такве извршне исправе суд дужан одмах и непосредно да о њему одлучи. Наиме, у цитираном пропису ЗИП-а, за разлику од правног правила из пар. 306. предратног ЗИО, није садржана и одредба која би упућивала да се код ове врсте извршења у примарној могућности иде на непосредну примену правних правила ванпарничног поступка (пар. 274. у вези пар. 219. и сл. ЗВП). То значи да суд после правоснажности решења о извршењу у даљем току поступка ради спровођења извршења има да предузима само одговарајуће законом одређене радње у циљу реализације продаје заједничке ствари и њене дефинитивне деобе. У тој фази извршне процедуре странке могу користити своје законом предвиђено диспозитивно овлашћење, да се о појединим питањима у вези спровођења извршења могу друкчије споразумети, него што је то регулисано у закону (на пример: о вредности непокретности, условима и начину продаје, продајној цени и др.). Свакако да у оквиру овог законског овлаш-

ћења странке могу споразумно уредити та појединачна питања непосредно везана за спровођење извршења и на начин предвиђен у већ поменутиим правним правилима ванпарничног поступка, која се односе на поступак добровољне процене и јавне продаје заједничке ствари (пар. 219. и сл. ЗВП). За ова правна правила сматрамо да нису дерогирана одредбама чл. 240. ЗИП, нити да су са њима у супротности и да су према томе и даље важећа за примену у судској пракси. Стога сувласници заједничке ствари могу споразумно непосредно тражити од суда, дакле без спровођења претходног деобног судског поступка ради исхођења одговарајуће (подобне) исправе о извршењу деобе ствари продајом, да се изврши процена и судска продаја заједничке ствари, те на тај начин реализују развргнуће сувласничке заједнице.

Ако је предмет судске продаје ради спровођења деобе непокретност зграда треба указати на неке посебне одредбе закона, које регулишу питање утицаја оваквог начина извршења на станарско право (чл. 149. ЗИП), на закуп пословних просторија и зграда (чл. 150. ЗИП), на право дужника на продатом стану (чл. 185. ЗИП). Регулисање ове материјалноправне проблематике, иако она спада у искључиву легислативу република односно покрајина, законодавац је ипак захватио у ЗИП-у највероватније мотивисан разлозима прагматичке природе. У оквиру ове проблематике, а с обзиром на тему овог чланка, свакако је од посебног значаја питање права на стан сувласника који станује у стану односно згради за случај развргнућа сувласничке заједнице путем цивилне деобе (продаје). По овом питању постоји већ заузет правни став Врховног суда Војводине, који се као такав и примењује у судској пракси на подручју САПВ.¹²

Одређивање начина деобе у извршном поступку решењем суда

Посебно значајну и интересантну новину доноси Закон о извршном поступку у оним својим одредбама главе двадесете у којима регулише изузетну процесну ситуацију у којој се може наћи суд пред којим тече извршни поступак, а чија се могућност појаве према законском тексту своди на два случаја (чл. 241).

Први се случај односи на ону ситуацију када је у извршној исправи само одлучено да се сувласничка заједница има развргнути односно да се има извршити деоба заједничке ствари, а истовремено није одређен начин деобе, нити у том погледу постоји споразум странака. У овом случају суд одлучује применом одговарајућих правила имовинског права да ли ће се деоба заједничке ствари спровести физички или продајом (ст. 1. чл. 241. ЗИП).

Други је случај још специфичнији и за њега је карактеристично, да је већ у извршној исправи одређена физичка деоба ствари за коју је тек у извршном поступку установљено да је немогуће спровести. При таквом стању ствари суд ће одлучити да се деоба има спровести продајом ствари (ст. 2. чл. 241. ЗИП).

¹² Објављен у Билтену судске праксе ВСВ, бр. 5/77, стр. 28.

Неопходност да се у закон унесе посебна одредба о регулацији ситуације на коју се односи прво поменути случај извршне деобе ствари (ст. 1. чл. 241. ЗИП) је несумњиво диктирана оправданим разлозима судске праксе. Појављују се и такви случајеви — предмети извршења у којима је извршном исправом (било да је исхоћена у ванпарничном или парничном поступку) само изречено да се има спровести деоба заједничке ствари без истовременог одређења начина деобе, тј. да ли ће се извести физички или продајом. Таквим су законодавним решењем у суштини у извршни поступак унесена правна правила ванпарничног поступка, која се односе на деобу ствари (раскидање сувласничке заједнице) у складу са одговарајућим правилима имовинског права. Због тога у случају извршења, када у извршној исправи уопште није одређен начин спровођења деобе, суд не би могао одмах и директно да одлучи доношењем решења о извршењу. Мишљења смо да би поводом предлога за извршење суд требао да одржи рочиште и тек након спроведеног поступка донесе решење којим се дефинитивно одређује на који ће се начин извршити деоба ствари (физички или продајом). Ово би решење незадовољна странка имала право да побија жалбом (чл. 8. ст. 1. ЗИП) и након његове правоснажности суд би у даљем току поступка требао да предузима одговарајуће појединачне радње у циљу финализације спровођења одређеног начина деобе.

По нашој оцени то би све указивало да нови закон овде полази од пресумције по којој је и у таквим случајевима када је у извршној исправи изостало конкретно одређење начина деобе, свакако у њој садржано утврђење оних осталих неопходних елемената потребних за спровођење деобе, тј. да је установљен предмет деобе и обим заједничке ствари односно право сувласништва појединих деобничара и сразмер величине њихових идеалних (аликвотних) делова. Јер, спор међу странкама о појединим од тих чињеница представља процесну сметњу за мериторно расправљање и одлучивање о захтеву за деобу ствари (пар. 267. ЗВП).

Према изложеном, ако би у извршној исправи недостајало утврђење неке од тих неопходних чињеница, а нарочито оне о величини сразмере идеалних делова сувласника, онда би се, пре свега, могло поставити као спорно питање подобности такве исправе за извршење (чл. 20. ЗИП). Отклањањем ове дилеме отвара се опет проблем у другом виду за случај прихватања солуције о могућности оспоравања тих чињеница и у извршном поступку. Пошто се ради о чињеницама које се тичу самог захтева чија реализација треба да се постигне у извршном поступку, то би у случају насталог спора суд сходно чл. 54. ЗИП имао да упути на парницу странку — изазивача спора ради доказивања основаности својих приговора. Од исхода парнице зависило би даље поступање суда у извршном поступку и коначна судбина тог поступка, што би могло да се огледа у даљем спровођењу извр-

шења полазећи од утврђења парничног суда којим је употпуњена извршна исправа, или у крајњој резултанти у обустави тог поступка. С тим у вези није потребно посебно наглашавати, да се код ове специфичне врсте извршења не може у строгом смислу речи говорити о странци-подносиоцу предлога за извршење као повериоцу (чл. 15. тач. 2. ЗИП) односно противној странци као дужнику (чл. 15. тач. 3. ЗИП), јер су обе странке деобничари и с обзиром на свој материјалноправни положај свака од њих је стварно легитимисана да фунгира у својству подносиоца предлога за извршење (*iudicium duplex*). У том контексту се код ове врсте извршења — када је одређена продаја ствари — поставља и питање оправданости односно могућности примене одредбе чл. 162. ЗИП, која искључује могућност да и дужник буде купац ствари. Досадашња судска пракса је чврсто стајала на становишту, да сваки деобничар може купити заједничку ствар када је ради спровођења њене деобе одређено извршење судском продајом.

Као што је већ напред истакнуто, нови закон посебно регулише и ону процесну ситуацију, која може настати у извршном поступку услед накнадне констатације суда о немогућности спровођења физичке деобе ствари одређене извршном исправом. Излаз из овакве, без сумње искомпликоване процесне ситуације, закон налази у солуцији, што ће суд одредити да се деоба ствари изврши продајом (ст. 2. чл. 241). Свакако је у изналажењу таквог решења законодавац био мотивисан поред начела процесне економије и интересима самих странака, које по правилу без своје кривице могу доћи у наведену ситуацију у току извршног поступка. Могућност појаве изложене ситуације у току извршног поступка условљена је, по природи ствари, претходним постојањем решења о извршењу заснованом на извршној исправи којом је одређена физичка деоба ствари. Тек приликом предузимања адекватних радњи у поступку ради спровођења физичке деобе суд може установити, да према извршној исправи одређену физичку деобу ствари није могуће спровести. Такво установљење представља основ за суд да у даљем току поступка одреди да се деоба ствари има извести продајом (цивилна деоба), па у том смислу мора донети посебно решење са потребним образложењем против којег странке имају право жалбе (чл. 8. ст. 1. ЗИП). После правоснажности тог решења суд је дужан да спроведе поступак за продају ствари ради реализације њене деобе на начин прописан законом (чл. 240. ЗИП).

Ситуација предвиђена одредбом ст. 2. чл. 241. ЗИП може се у судској пракси појавити у оним предметима извршења у којима у претходном поступку из којег потиче извршна исправа (ванпарнични или парнични) о захтеву за деобу ствари није потпуно односно правилно у меритуму расправљено. Услед тога је уследила одлука садржана у извршној исправи, да се деоба ствари има извршити физички, иако са аспекта одговарајућих правила имовинског права, која су требала бити примењена, такав начин деобе није могућ. То нарочито може доћи до изражаја у оним

случајевима, ако је у извршној исправи само садржана одредба о спровођењу физичке деобе ствари, без истовременог утврђења конкретне деобне основе према којој се таква деоба има извршити, и изостало решење осталих правнорелевантних питања од којих у смислу правних правила имовинског права зависи могућност дефинитивног спровођења таквог начина деобе.

Пре доношења решења о спровођењу деобе ствари продајом, уместо физички како је то било наложено извршном исправом, а за који је начин у току извршног поступка утврђено да га није могуће спровести, суд би по нашем схватању требао поступајући по службеној дужности, да размотри као даљу деобну алтернативу и могућност претварања идеалног сувласништва у етажну својину, ако је предмет деобе зграда. Наравно, то све под претпоставком да већ такав специфичан облик физичког начина деобе није био одређен у извршној исправи, па затим у току извршног поступка установљено да и на тај начин није могуће реализовати деобу.

Шта више и у случају када је извршном исправом одређено спровођење деобе зграде продајом (цивилна деоба) по важећем ставу судске праксе таква одлука не представља процесну сметњу, да сваки сувласник тражи претварање свог идеалног дела у етажну својину под условима предвиђеним у чл. 49. Закона о својини на посебним деловима зграда, који се као преузет закон примењује на подручју САПВ.¹³ По том правном ставу имовинскоправни односи, који настају развргнућем сувласничке заједнице путем стварања правно и физички одвојених делова, или јавном продајом, суштински се разликују од имовинскоправних односа који настају на сувласничкој згради претварањем сувласничких идеалних делова у етажну својину. Код етажне својине постоје и даље одређени заједнички имовинскоправни односи ранијих сувласника у погледу заједничких делова зграде, који по својој намени служе згради као целини, на којим сопственици посебних делова зграде имају право трајног коришћења. У погледу ових заједничких делова зграде сопственици имају посебне обавезе и права, која се регулишу законом односно уговором. Како се према томе ради о два сасвим различита захтева заснована на потпуно диспаратним правним односима и основима, то се за случај постојања правоснажне судске одлуке о раскидању сувласничке заједнице јавном продајом зграде у односу на постављени захтев предлагача за претварање идеалног сувласничког дела у етажну својину не може радити о пресуђеној ствари.

На крају је још потребно рећи да нови закон, исто као и предратни закон о извршењу и обезбеђењу, посебно регулише питање снашања трошкова потребних за спровођење извршења ради деобе ствари (чл. 242. ЗИП). То чини у основи на идентичан начин као и предратни закон (пар. 320. ст. 3. ЗИО), јер по-

¹³ Пресуда Врховног суда Војводине, Гж. 182/75. од 22. маја 1975. г., необјављена.

лази од начела да те трошкове сносе сви сопственици (сувласници), односно носиоци права располагања сразмерно вредности својих делова у заједничкој ствари. Дакле, ти трошкови не улазе у трошкове извршног поступка и зато их сразмерно сносе сви деобничари у чију се корист поступак ради спровођења деобе заједничке ствари и проводи. Само оне посебне трошкове које је проузроковао има да накнади деобничар оном деобничару који их је имао.

Георге Шорбан, судија

НЕКА ПИТАЊА НАПЛАТЕ СУДСКЕ ТАКСЕ

Само потпуном и правилном применом прописа Закона о судским таксама (Службени лист САПВ, бр. 22/71) и таксене Тарифе (Сл. лист САПВ, бр. 17/69) може се постићи сврха наплате таксе.

За потпуну и правилну примену прописа о судским таксама одговорне су како странке као таксени обвезници и њихови заступници, тако и судови и органи управе надлежни за послове прихода општине.

Одговорне су странке као таксени обвезници са свим последицама које могу по овом закону за њих наступити, али су одговорни и њихови пуномоћници, не више као некада солидарно већ због обавезе да адвокат, правобранилац или јавни тужилац упути странку на дужност плаћања таксе, посебно таксе на поднесцима које они подносе, и последице неплаћања, па и на право тражења ослобођења од плаћања судских такса. Неки заступници то редовно чине, међутим, могу се чути и примедбе странака на понашање неких пуномоћника у том погледу.

Посебну одговорност имају судови, односно посебно радници који раде на овим пословима.

Правилником о унутрашњем пословању судова предвиђено је да је радник суда који је овлашћен за пријем поднесака, дужан да приликом наплате и поништавања таксе у свему поступа на начин предвиђен прописима о таксама. Председник суда, председници већа, судија појединац и управитељ писарнице дужни су да врше стални надзор о наплати и поништавању таксе у свим поступцима. Предмет се не може ставити у архиву док управитељ судске писарнице или други овлашћени радник не стави својеручно потписану забелешку да је потребна такса наплаћена и прописно поништена, односно да је достављен захтев за наплату управи прихода надлежне општинске скупштине.

У пракси, међутим, не поступа се свуда тако. Та пракса је различита од суда до суда како у односу на потпуност наплате, тако и у односу на правилност наплате судске таксе.

Иста је ситуација и у односу на принудну наплату таксе.

Не постоји високи ниво сарадње између судова и управних органа. Доставом обавештења надлежном органу да такса није наплаћена суд прекида сваки интерес за наплату, а питање је колико су те доставе ажурне, потпуне, нарочито када се не може сазнати адреса таксног обвезника, или када је такса застарела, а има приговора у том правцу. Са друге стране, управни орган не враћа доставницу о пријему обавештења, па се код суда поступак одуговлачи.

Мора се, међутим, схватити да је задатак свих јединствен и да мора постојати међусобна сарадња. Немарном односу вероватно доприноси и недостатак контроле предвиђене чланом 53. Закона. Неправилна, непотпуна наплата судске таксе, као и ненаплаћивање, има и може имати друштвено штетне последице па се потпуној и правилној примени прописа мора посветити пуна пажња свих ових и других фактора који учествују од поступка доношења до крајњег поступка примене прописа.

Зато треба указати и на нека важна питања наплате таксе полазећи од запажања из предмета и судске праксе.

I

Поступак за наплату неплаћене судске таксе је двојак и зависан од тога да ли странка присуствује судској радњи, за коју је дужна платити таксу, или не, односно да ли странка предаје непосредно суду поднесак који није таксиран, или недовољно таксиран, или је такав поднесак примљен преко поште (чл. 43).

Ако странка присуствује судској радњи за коју је дужна платити таксу, а не плати одмах таксу, суд ће је упозорити да је дужна таксу платити у року од 15 дана и скренуће јој пажњу на последице неплаћања таксе у овом року. На судском спису ће се назначити да је ово упозорење учињено. Тако ће се поступити и када странка предаје непосредно суду поднесак који није таксиран или је недовољно таксиран.

У пракси, због недостатка времена, често се ово пропусти да учини, почевши од радника на пријему поште, па до поступајућег судије. Нарочито се не назначује ово упозорење. То је међутим за странке веома важна ствар јер ће можда утицати да не захтевају одређене нецелисходне радње, или не подносе такве поднеске. Важна је и претпоставка за каснију принудну наплату. Подсетиће странке да траже евентуално ослобођење одмах тада, јер ослобођење дејствује од дана када се предлог за ослобођење подноси. У пракси се све своди на констатацију у пријемном печату да ли је поднесак таксиран или не, а негде се констатује и мањак таксе.

Ако странка не присуствује судској радњи за коју је дужна платити таксу, суд ће јој послати налог да плати дужну таксу у року од 15 дана од дана доставе налога и упозориће је на последице неплаћања таксе у овом року. Када преко

поште прими поднесак за који такса није плаћена, или је плаћена недовољно, суд ће подносиоцу послати о п о м е н у да плати судску таксу у року од 15 дана од дана доставе опомене и упозориће га на последице неплаћања таксе у овом року.

У овим случајевима пракса судова је организационо различита. По овом поступа или одређени за то радник, или поступајући судија, а с обзиром да се, рецимо, код подношења тужбе оформљени предмет одмах предаје судији, судбина наплате таксе зависна је од доставне наредбе поступајућег. Решењем о заказивању или се одређује и поступање по чл. 43, или прелази преко тога, па питање наплате таксе остаје отворено. Главна расправа се чак и закључује без икаквог поступања у правцу наплате таксе. Ако је тужбени захтев једноставан, па је и утврђење таксе једноставно, понекад се констатује на записнику висина таксе. Понегде се наредба о наплати таксе доноси након писања одлуке, или тек после када дође до правоснажности. Ако дође до жалбе тај део администрације ради одређени радник, па онда овај тражи наплату таксе, али већина, опет, само таксе за жалбу. Тек по правомоћном окончању предмета одлучује се у целини о наплати таксе. Ако се зна колико судски поступци, оправдано или неоправдано, релативно дуго трају, колико има оправданих или неоправданих прекида у заказивању, онда услед свега тога долази до тога да наплата таксе застари. Ипак треба навести да има доста примера уредне наплате, одмах по настанку обавезе.

При свему овде треба рећи да закон није роковима везао суд у поступању по чл. 43, али зато стоји законом одређени рок застарелости права наплате од свега две године, а није предвиђено прекидање застарелости, те када би се странке чешће позивале на застарелост, неправилни поступци би чешће долазили на видело.

Постоји, међутим, рок у другом делу и то је рок на који ретко ко обраћа пажњу. Наиме, ако таксени обвезник не плати таксу у одређеном року по чл. 45. овог Закона, суд ће у даљем року од 15 дана о неплаћеној такси о б а в е с т и т и орган управе надлежан за послове прихода општине на чијем се подручју налази пребивалиште, односно седиште таксеног обвезника, ради наплате таксе принудним путем, а на спису ће забележити да је наведени орган обавештен о неплаћеној такси.

По пријему обавештења орган управе надлежан за послове прихода општине треба да донесе решење којим ће таксеном обвезнику наложити да у року од 15 дана од дана пријема решења плати дужну таксу као и 50% од те таксе на име казнене таксе. Ако таксени обвезник у овом року не плати таксу, приступиће се принудној наплати таксе, која такса не може бити мања од 5,00 дин. нити већа од 500,00 динара.

У целој оваквој ситуацији тешко је утврдити где је право на наплату таксе застарело. Рок застарелости важи не само у погледу наплате редовне таксе него и у погледу наплате казнене таксе.

Због свега тога питање наплате таксе треба и организационо тако поставити да се поступак убрза и буде ефикасан (ко ће радити, како, да ли оформити посебан омот за наплату таксе док је спис код другостепеног суда и др.).

II

Интересантно је питање карактера налога за плаћање таксе, односно, опомене за плаћање судске таксе (став 3. и 4. члана 43). Остављајући по страни питање да ли уопште треба правити разлику између налога, опомене или упозорења, разлику која се и Тарифом прави, у пракси се поставља питање целисходности датог законског решења. Судска је пракса јасна да по овом Закону сви ови инструменти немају карактер судске одлуке против којих би постојало право жалбе. Многобројне судске одлуке полазе од тога да је странка дужна да удовољи својој обавези и да ће у противном суд у смислу чл. 45. о неплаћеној такси обавестити орган управе надлежан за послове прихода општине, који ће у смислу става 3. истог члана по пријему обавештења донети решење и странци наложити да у року од 15 дана плати дужну таксу и 50% те таксе на име казнене таксе, па ће тек у овом поступку по овом решењу странка као таксени обвезник имати право да се жали против обавезе или висине тражене таксе.

Најчешћи пропусти или грешке судова, против којих су уперене жалбе странака, нису толико у односу на дужност и обавезу странке да плати таксу, већ се најчешће своде на приговор странака на висину утврђене таксе, односно на грешке приликом утврђивања те висине. Због тога се може поставити питање због чега треба малретирати странку до краја те ангажовати и надлежни орган управе да води поступак, па тек тада исправити грешку, када су у пракси могуће грешке не само у утврђивању висине таксе, већ и у погрешној примени Закона и Тарифе. У пракси се дозвољава да се на усмене и писмене приговоре све то кратким путем исправи једноставним поступком издавања новог налога или опомене, али не увек, имајући у виду и различита тумачења Закона и Тарифе.

Сем тога, имајући у виду недостатак сарадње судова и управних органа, може доћи до неразумевања јер нема увек повратног упозорења од стране надлежног органа суду да је суд погрешно и тиме утицао на правилност рада судова у том погледу. Због тога би требало изједначити странке па солуцију из чл. 46. који одређује поступање када је таксени обвезник организација удруженог рада или друга организација, применити на све, тј. одредити да суд решењем утврди износ неплаћене таксе па и износ казнене таксе, против којег решења дозволити право жалбе вишем суду с тим да жалба не задржава наплату таксе, и одредити да се тек после тога обавести орган управе.

Уколико досадашње законско решење не би било измењено у том погледу, бар пракса судова би требало бити таква да налози и опомене буду детаљнији и такса дата по спецификацији, иако до сада употребљавани образац за налог и опомену свему томе не одговара, а странци дозволити приговор на утврђену висину таксе пре него што би се о неплаћеној такси обавестио орган управе надлежан за послове прихода општине.

На то би упућивало и решење Врховног привредног суда Сл. 839/66. од 4. јуна 1966. год. по којем када за странку која је изгубила у парници, а не ужива ослобођење од плаћања таксе, настане обавеза да плати таксу за парничне радње што их је предузела странка која је успела у парници а ужива ослобођење, суд је дужан да у позиву за плаћање таксе објасни таксном обвезнику зашто је дужан да плати ту таксу. Ако суд пропусти да то учини, не може се обвезнику који на необразложен позив не плати ту таксу приписати да је прекршио таксену дисциплину и без даљег осудити га на плаћање казнене камате.

III

Закон не предвиђа могућност оброчног плаћања судске таксе. Међутим, у пракси се често појављује потреба за таквом могућношћу с обзиром на висину прописане Тарифе, а и имовинске и друге прилике странака. Тај рок би требао бити максимално одређен па шта више, за то време, предвидети прекид или продужење рока застарелости. Иако у Закону то није предвиђено, у пракси судови су на молбу странака и договор поступпајуће са странком, толерисали, односно дозвољавали оброчно плаћање таксе у изузетним ситуацијама странака, а све у циљу стварне наплате таксе, а свакако и брже наплате таксе. Досадашња искуства показују да је таква пракса била веома ефикасна, једноставна и економична, јер није морало доћи до обавештења и ангажовања органа управе надлежног за послове прихода општине. Коначно, и тај поступак код надлежног органа па и казнена такса, и уопште цео поступак, има за циљ наплату судске таксе и то што благовременије и ефикасније.

IV

Непоступање по чл. 43. Закона или макар неблаговремено неизвршење обавезе упозорења странке да је дужна таксу платити у року од 15 дана и скретања пажње на последице неплаћања таксе у овом року, неслање налога или опомене странци да плати судску таксу у року од 15 дана, у пракси често има негативне последице. Услед незнања странака о праву да траже ослобођење од плаћања таксе, иако за то има услова, и горњег пропуста суда, а и чињенице да решење о ослобођењу важи унапред, странке више нису у могућности да то своје право остваре.

Зато би требало законом конкретно прописати обавезу суда на упућивање неуке странке на ова њена права, или пак предвидети да ослобођење важи не само од дана подношења предлога већ и од дана упозорења, скретања пажње, слања налога или опомене у смислу чл. 43. Или дозволити, у оправданим случајевима, и дејство уназад. На то указују и многобројне писмене жалбе странака против решења о ослобођењу од плаћања такси унапред, иако је у том погледу судска пракса у смислу закона изричита.

Ту свакако треба изнети решење из Закона о судским таксама (Сл. гласник СРС, 53/72) који у чл. 17. предвиђа: да решење о ослобођењу од плаћања таксе односи се на све таксе по одговарајућем предмету, без обзира када је настала таксена обавеза. Уколико је покренут поступак за наплату таксе за поднеске, радње и исправе за које је таксена обавеза настала пре доношења решења исти ће се обуставити, а ако је такса била наплаћена неће се вратити.

V

Питање ослобођења од плаћања судске таксе, које ослобођење признаје суд, само по себи није проблем јер се даје у оквиру ослобођења од плаћања трошкова поступка по чл. 172. Закона о парничном поступку. Треба само обратити пажњу на садржину уверења о имовном стању и на услове из чл. 17. Закона о судским таксама, по којем ће суд то уверење узети као доказ само ако од издавања уверења до подношења предлога није протекло више од шест месеци, а ако судски поступак траје дуже од две године по истеку друге и сваке даље године мора се поднети поново уверење о имовном стању, на шта се у пракси често заборавља. Често се такође заборавља и могућност да суд у смислу става 5. члана 173. Закона о парничном поступку, када је то потребно, може сам по службеној дужности прибавити потребне податке и обавештења о имовном стању странке, која тражи ослобођење, а може о томе саслушати и противну странку.

Противна странка често приговара не само томе како су приказане могућности странке која тражи ослобођење, већ приговара и у односу на право странке да добије ослобођење, јер њој није свеједно каква ће одлука бити у том погледу, пошто губитком парнице постаје таксени обвезник и дужан је да плати све таксе које би била дужна да плати странка ослобођена од плаћања таксе, и то у сразмери у којој је ослобођена странка успела у поступку. Због тога има предлога да се бар у односу на решење суда којим се усваја предлог странке за ослобођење плаћања судске таксе, дозволи улагање жалбе. По досадашњем задњем ставу чл. 173. цитираног Закона, против решења суда о ослобођењу од плаћања трошкова поступка, којим се усваја предлог странке, није дозвољена жалба.

Иначе, ослобођење од плаћања таксе као и осталих трошкова поступка, у смислу судског пословника има се бележити у десном горњем углу омота списка, а на записницима и другим писменима на првој страни табака и то стављањем отиска одговарајућег штампбиља. Овај отисак ставља се и на омот, записнике и друга писмена оног дана када је донета одлука о ослобођењу.

Појединачни износи таксе, које странка није платила због признатог ослобођења од плаћања, уводе се редом у попис такса.

VI

О предлогу за ослобођење од плаћања судске таксе треба одлучити одмах, након што је постављен, јер одлука дејствује унапред — важи од дана када је суду поднешен предлог за ослобођење и важи за све поднеске и радње за које је настала таксена обавеза тог дана или доцније. Изузетак су случајеви поднесака у управним споровима, предвиђеним у чл. 4. Закона у којим случајевима ослобођење од плаћања таксе обухвата и поднеске поднете пре предлога за ослобођење од плаћања таксе, ако је предлог поднет пре истека рока одређеног за плаћање таксе (члан 16. ст. 2).

У пракси су уочени пропусти судова и код примене прописа о ослобођењу од плаћања судске таксе. Предлози странака за ослобођење од плаћања трошкова поступка или само за ослобођење од плаћања таксе, не решавају се одмах или се уопште не решавају, нарочито када се предлог подноси у самој тужби или када се предлог поднесе након првостепене одлуке.

То јесте и може бити од утицаја на понашање странака, јер да нису ослобођене повукле би можда тужбу, не би улагале правне лекове итд., све у вери да ће добити ослобођење, због чега треба одмах о предлогу одлучити.

То ствара проблема и код доношења одлуке о снашању парничних трошкова, јер се не може одлучити о трошковима таксе једне од странака која је успела у спору, ако се није благовремено одлучило о њеном предлогу о ослобођењу од плаћања таксе. Суд је дужан да при одлучивању о парничним трошковима води рачуна да ли је донето решење о ослобођењу од плаћања таксе или га је требало донети и да о обавези снашања таксе одлучи у складу са чланом 21. Закона, а то значи да у случају ослобођене странке у спору на плаћање таксе у целини или сразмерно успеху у спору буде обавезана странка која не ужива ослобођење, односно ако тужилац успе у спору да му се, ако није ослобођен од плаћања таксе, у трошкове урачунају и трошкови таксе.

Уколико странка уз предлог за ослобођење не поднесе и уверење о имовном стању, већ га поднесе касније, суд је дужан да уколико странка испуњава услове за ослобођење ослободи

је од дана када је стављен предлог за ослобођење. Суд је дужан да странку, уколико испуњава услове за ослобођење, ослободи од дана када је стављен предлог за ослобођење иако је уверење о имовном стању поднето касније.

VII

У пракси је спорно и питање наплате таксе од странке која не ужива ослобођење од плаћања таксе, у случају да је странка која је ослобођена од плаћања таксе успела у поступку.

Основна претпоставка за настанак ове и овакве обавезе jeste да је странка која не ужива ослобођење од плаћања таксе изгубила, односно да је странка која је ослобођена од плаћања таксе успела у поступку. У таквом случају прва странка има платити сем своје и таксу друге странке, а уместо ове, то је суштина овог института плаћања уместо другог у случају неуспеха у поступку. Ту нема спора.

Спор је међутим у начину утврђивања висине таксе коју треба да плати једна странка уместо друге.

Чланом 21. Закона предвиђено је „да ако у парничном и извршном поступку, или у кривичном поступку по приватној тужби, странка ослобођена од плаћања таксе успе у поступку, таксе које би она била дужна да плати да није била ослобођена, платиће странка која не ужива ослобођење и то у сразмери у којој је ослобођена странка успела у поступку”.

И само се по себи разуме да пошто једна странка плаћа уместо друге да има платити сву ону таксу коју би ова друга имала платити. Фактички значи да се има утврдити висина таксене обавезе те странке и да ће ту исту таксу платити она друга странка. То је јасно у случајевима где је странка која не ужива ослобођење од плаћања таксе изгубила у целости у поступку. Тако се у пракси и ради.

Међутим, како се ради у случају само делимичног неуспеха једне, односно делимичног успеха друге странке?

Поменути пропис одређено предвиђа да странка која не ужива ослобођење од плаћања таксе има платити „таксе које би она била дужна да плати” — странка ослобођена од плаћања таксе. Утврђујући таксу коју би ова имала платити да није ослобођена од плаћања таксе, фактички значи да се приликом примене Тарифе узима вредност спора у целини. Тачно као и у већ поменутом случају када је ослобођена странка успела у целости у поступку. На пример: ако је вредност спора 50.000,— динара утврђује се колико би странка ослобођена од плаћања таксе платила таксу на тај износ од 50.000,— дин. за све што подлеже плаћању таксе. На ово упућује и члан 22. истог Закона. који прописује да када у поступку учествују на једној страни лице ослобођено од плаћања таксе, а на другој лице које није ослобођено, да је сва дужан да води попис такса „које би требало” да плати ослобођено лице.

Од овако утврђене таксе, а с обзиром на сразмеру успеха у поступку, странка која не ужива ослобођење од плаћања таксе има платити уместо странке ослобођене од плаћања таксе, таксу у „сразмери у којој је ослобођена странка успела у поступку”, рецимо у једној четвртини дела. То би био правилан начин наплате таксе од странке која не ужива ослобођење од плаћања таксе у случају да је странка која је ослобођена од плаћања таксе делимично успела у поступку.

Једина је тешкоћа, ако се тако може назвати, у утврђивању сразмере успеха у поступку ако цифре као и израз успеха једне или друге странке нису једноставне, немају једноставан заједнички именитељ. То је довело до тога да је створена пракса да се уопште више не утврђује ни целокупна висина таксе коју би плаћала странка ослобођена од плаћања таксе, нити још мање, сразмере успеха у поступку, да би странка која не ужива ослобођење од плаћања таксе била позвана да плати таксу у сразмери у којој је странка ослобођена од плаћања таксе успела у поступку.

Неправилно се узима само део вредности предметног спора са којим је странка, ослобођена од плаћања таксе, успела и само се на тај део примењује таксена тарифа, па се странка која не ужива ослобођење од плаћања таксе позива да само ту утврђену таксу плати. Не дели се целокупни износ таксе коју би странка која не ужива ослобођење од плаћања таксе уместо оне друге платила сабран у попису такса, већ се дели вредност предмета спора па се само на тај успешни део примењује Тарифа. У већ истакнутом примеру где је вредност предмета спора 50.000,— динара, а странка ослобођена од плаћања таксе успела у спору за једну четвртину дела односно за 12.500,— динара, не утврђује се целокупна таксена обавеза ове странке на износ од 50.000,— дин. и од ове утврђене таксе, с обзиром на сразмеру успеха од једне четвртине, странка која не ужива ослобођење од плаћања таксе позива се да плати једну четвртину, већ се једноставно на износ од 12.500,— дин. са којим је странка ослобођена од плаћања таксе успела примењује Тарифа и противна странка позива да плати таксу само на ову вредност.

Оваква пракса је можда и резултат недовољно израженог образложења предлога Закона о судским таксама” (Сл. лист ФНРЈ, бр. 16/1960), објављеног уз овај Закон (издање Службеног листа ФНРЈ 1960. год.) које гласи: „Ако је тужилац који је ослобођен од плаћања таксе у потпуности успео са тужбеним захтевом онда ће све таксе, које је он требало да плати, платити тужени. Ако пак тужилац само делимично је успео са тужбом, тужени ће платити таксу само ЗА ОНАЈ ДЕО за који је тужилац успео у спору.”

Овај начин наплате таксе, међутим, није правилан, јер не утврђује таксу коју би странка ослобођена од плаћања таксе платила, јер она плаћа таксу на целу вредност спора, а не само на онај део износа са којим је успела у спору, нити обавезу странке која не ужива ослобођење од плаћања таксе одређује у сразмери у којој је ослобођена странка успела у поступку.

На први поглед изгледа да између ова два начина наплате нема разлике. Међутим, разлике има, како с обзиром на различите вредности спора на које се примењује Тарифа, тако и с обзиром на разлике које проистичу из саме Тарифе.

Конкретније, примера ради уз примену Тарифе (Службени лист САПВ, бр. 17/1969):

А — Ако је ослобођена странка успела са 12.500,— динара од тражених 50.000,— динара, или у сразмери од 1/4, по првом начину утврђује се такса коју би ослобођена странка плаћала на 50.000,— динара и то:

825,00	за тужбу
825,00	за пресуду
1.275,00	за жалбу на изгубљених 37.500,00
<hr/>	
2.925,00	: 4 = 731,25

јер пошто је успела са једном четвртином има платити једну четвртину или 731,25.

По другом начину, ако се узме за примену Тарифе износ од 12.500,— дин. са којим је странка, ослобођена плаћања таксе, успела у спору такса износи:

262,50	за тужбу
262,50	за пресуду
525,00	за жалбу
<hr/>	
1.050,00	

и то би био износ таксе коју би платила ослобођена странка.

Разлика између једног и другог начина износи: 318,75 динара.

Б — Ако је ослобођена странка од 50.000,— дин. успела са 25.000,— дин. или са сразмером од једне половине, по првом начину такса би на 50.000,— дин. износила:

825,00	за тужбу
825,00	за пресуду
900,00	за жалбу на изгубљених 25.000,—
<hr/>	
2.550,00	: 2 = 1.275,00 дин.

јер пошто је успела са једном половином дела има платити 1.275,00 дин., а по другом начину, узимајући вредност за примену Тарифе 25.000,— дин. такса би износила:

450,00 за тужбу
450,00 за пресуду
900,00 за жалбу

1.800,00 дин.

па би неослобођена странка платила 1.800,00 динара.

Разлика сада износи 525,00 динара.

В — Ако је ослобођена странка од тражених 50.000,— дин. добила 37.500,— или три четвртине, онда би по првом начину такса износила на 50.000,— динара:

825,00 за тужбу
825,00 за пресуду
525,00 за жалбу на изгубљених 12.500,00

$2.175,00 : 4 = 543,75 \times 3 = 1.631,25$

тако да би неослобођена странка платила три четвртине, или 1.631,25 дин. док би по другом начину такса израчуната на 37.500,00 дин. износила:

637,50 за тужбу
637,50 за пресуду
1.275,00 за жалбу

2.550,00 дин.

тако да би неослобођена странка платила 2.550,00 дин.

Разлика сада износи већ 918,75 дин.

Варијанти има више, а дата су само четири једноставна случаја ради примера.

Разлика је, дакле, очигледна и није мала, а може бити још и већа, зависно од вредности спора и других радњи или поднесака који подлежу плаћању таксе, а посебно већа у односу на веће тарифе по општинским одлукама и то све на штету странке која не ужива ослобођење од плаћања таксе и без њене кривице.

Код овог другог погрешног начина очигледна је и варка, односно привид. Полазећи од случаја када је странка, ослобођена од плаћања таксе успела са малим износом (као у првом примеру) сматра се да ће узимајући у примену Тарифе тај мали износ и такса бити мања. Међутим, баш напротив, и у таквом случају такса је мања само ако се узме у обзир сразмера успеха у поступку у смислу првог начина наплате таксе. Изнети примери то најбоље доказују.

Та сразмера као мерило успеха у спору и мерило за утврђивање таксене обавезе, не само да је праведно мерило, већ

представља и меру заштите странке која не ужива ослобођење од плаћања таксе од превисоких, нереалних и нескромних, а неоснованих захтева странке ослобођене од плаћања таксе, због којег ослобођења ова странка баш и може постављати такве захтеве. Јер, што је тај неосновани захтев нескромнији, утолико је и сразмера успеха те странке мања, па ће и обавеза противне странке бити мања.

VIII

Проблем утврђивања сразмере успеха у спору и поступања судова код разних сразмера успеха у спору, у погледу саме обавезе и позивања на наплату, појављује се и у другим видовима. Код оних поступака који се завршавају чистим и у целости успехом само једне странке, нема спора.

Код делимичног успеха у парници, међутим, ретко се у пракси утврђује обавеза плаћања таксе онда када је једна од странака ослобођена од плаћања таксе. Ако је тужилац ослобођен па је он успео у спору, такса се још и наплаћује, мада на погрешан начин. Међутим, у случајевима да је рецимо тужена страна ослобођена плаћања таксе, а тужилац је делимично успео у парници, не наплаћује се никаква такса, због привида да је тужилачка странка добила парницу. Али, иако је није добила у целини односно ако је тужена страна само делимично успела, она је ипак успела те обавеза остаје, мада разуме се, само зависно од сразмере успеха у спору.

У многим судским одлукама, а и код поравнања, у односу на трошкове спора суд одређује да свака странка сноси своје трошкове, с обзиром на постигнути успех у парници у смислу става 2. члана 154. Закона о парничном поступку, полазећи од тога да је сразмера успеха странака у спору једнака или бар подједнака. У односу на наплату таксе, то скоро увек у пракси значи да и трошкове таксе сноси свака странка своје, па и у случају да је једна од странака ослобођена од плаћања таксе а друга није. То је погрешно у односу на члан 21. Закона о судским таксама, који одређује да је странка која није ослобођена од плаћања таксе, у случају да је парницу делимично изгубила, дужна да плати таксу странке која је ослобођена од плаћања таксе, разуме се у сразмери у којој је ослобођена странка успела у спору, односно неослобођена изгубила. Према томе, ако је приликом доношења одлуке о трошковима суд одредио да свака странка сноси своје трошкове, то само привидно значи истовремено и то да се односи и на трошкове таксе, јер је суд при томе пошао од тога да је сразмера успеха странака подједнака, а то значи да ипак постоји сразмера у којој је ослобођена странка успела у спору, па је стога суд дужан да у тој сразмери од неослобођене странке наплати таксу странке која је била ослобођена, иначе би се поговарало странци на штету друштвене заједнице.

Да је тако произилази и из става 2. члана 21. а то треба и иначе посебно истаћи да ако се између странке ослобођене од плаћања таксе и странке која није ослобођена закључи поравнање, таксу за поравнање коју би имала да плати ослобођена странка, платиће странка која није ослобођена. Зато и код поравнања странака такође треба утврдити сразмеру успеха у спору, односно у поравнању.

Уопште није важно, као што неко у пракси цени, да ли је ослобођена странка успела само преко половине захтева, што је најчешће мерило у пракси, већ је битно да ли је у једном делу ослобођена странка успела, ма колико та сразмера била минимална.

IX

Таксена обавеза настаје по чл. 3. Закона за поднеске када се предају, за преписе када се затраже, за одлуке када се објављују, или уручи препис одлуке, за поравнања када се закључују, а за остале радње када се затражи њихово предузимање, односно када суд почне поступати. По ставу 2. овог члана такса се плаћа када настане таксена обавеза, ако у овом захтеву или таксеној тарифи није друкчије одређено. Ово се истиче због тога, што је то питање важно за почетак рока застарелости наплате таксе, јер по чл. 8. право на наплату судске таксе застарева за две године по истеку године у којој је таксу требало платити.

У случају када је странка поднела предлог за ослобођење од плаћања таксе, таксена обавеза настаје у смислу члана 3. али странка треба да је плати тек по правоснажности одлуке којом се одбија њен предлог за ослобођење.

Поставља се у пракси питање када настаје таксена обавеза странке која је изгубила парницу, да плати сразмеру таксе коју би била дужна да плати ослобођена странка. С обзиром да је та обавеза зависна од сразмере, односно уопште од успеха ослобођене странке у спору, а што се може утврдити тек по правосножности судске одлуке, произилази закључак да та обавеза настаје правосношћу одлуке.

Посебно је питање шта ако је прва странка ослобођена још од подношења тужбе, а друга тек у поступку по жалби, да ли ослобођење ове друге значи њено ослобођење у целини, тј. од плаћања и своје и противничке таксе. Полазећи од горе истакнутог, ако се пође од тога да тек по правосножности пресуде настаје таксена обавеза у случају ослобођења, може се закључити да је њеним ослобођењем обухваћена и та такса, без обзира што привидно не би било тако, јер се ради о такси за претходно већ извршене радње и поднете поднеске.

У свим овим случајевима од тада тече и рок застарелости.

X

Можда би многа од ових питања у вези ослобођења од плаћања судске таксе nestала, а и сам институт би имао други смисао и вероватно би имао и друге последице, када би таксена обавеза настала уопште тек по правоснажности парнице и то за ону страну која би изгубила парницу, или обе странке зависно од успеха у спору. По правоснажности би се лакше водио поступак наплате таксе, а дуготрајност поступка не би имала утицаја на застарелост права наплате таксе.

С тим у вези интересантно је и мишљење да обавезу наплате таксе треба узети и по субјекту и по настанку за успех у спору и правомоћност спора, да би странка која је оштећена и која се обраћа суду за заштиту могла слободније и бесплатно да то своје право оствари и заштити. Са друге стране, она друга странка која је дала повод за судски поступак била би дужна да плати таксу суду а не странци и све трошкове спора тој странци, што је и иначе дужна да чини. Квалитет и разлика је само у односу на тражиоца заштите, јер се не би могло приговорити да је он већ оштећен, а мора да плати и таксу и то унапред, да би остварио заштиту свога права. Са друге стране, то би било од утицаја на понашање странке која даје повода за судску интервенцију јер би била дужна друштвеној заједници и имала више разлога да размисли о свом понашању. Што се тиче друштвене заједнице, у оваквом случају трошкове таксе би наплатила од тужене стране, а не од тужиоца још на почетку парнице, због чега је садашње решење много сигурније.

Висина таксене тарифе била би у оваквом случају одређенији институт политике, јер би директно погађала странку која се недозвољено понаша.

Уколико би тужилачка странка изгубила спор не би било сметњи да се од ње наплати такса, као што се у пракси данас неправилно понекад и чини.

У истом смислу можда би требало размотрити могућност да се суду дозволи да може пребацити таксену обавезу, у одређеним случајевима, са једне на другу странку јер се често у пракси дође до ситуације да суд води поступак ради принудне наплате таксе против тужиоца, а овај опет истовремено води извршни поступак против туженог за наплату трошкова спора у којима су обухваћени и трошкови те исте таксе, што и одуговлачи и поскупљује цео поступак.

XI

У пракси је било постављено и питање наплаћивања таксе за преписе записника које од суда траже адвокати, по је заузет став да је та обавеза регулисана чланом 3. Закона. То се односи и на препис расправног записника. За ове случајеве прописан је износ таксе по Тар. бр. 22, али тачком 5. напомена прописан је посебан износ за препис расправног записника који

је истовремено израђен са изворним записником — копија записника путем индига.

Међутим, пракса је и даље остала нејасна, па се различито поступа у оваквим случајевима, али у односу на странку која је ослобођена од плаћања таксе. Наиме, поставља се питање да ли ослобођење од плаћања таксе важи и у односу на захтев странке да јој се да препис расправног записника. Неки судови наплаћују таксу и у оваквим случајевима, а неки не наплаћују. Међутим, нема разлога да се то већ признато ослобођење не примени и у конкретном случају, с обзиром да је расправни записник одређена помоћ, одређени увид и нужност за странку. Треба само да се не заборави да се и ова чињеница констатује на записнику и унесе у попис такса. Супротни ставови полазе од тога да препис записника није неопходан и да се признавањем ослобођења и у оваквим случајевима неоправдано оптерећује неослобођена странка.

Слично питање целисходности се поставља онда када је ослобођена странка уложила жалбу па је иста одбијена као неоснована, с обзиром да није успела. Има схватања да ова такса не би требала да буде утврђена у обавезу неослобођене странке. Међутим, пошто је жалба један од инструмената поступка, једна од права странака, такво становиште није правилно. По чл. 22. мора се водити попис такса које би требало да плати ослобођено лице и тај се попис закључује тек по завршетку поступка. Попис такса значи попис свих такса и не прави се разлика ни по врсти ни по количини. Ово стога, што је обавеза накнаде везана за целокупни успех односно сразмеру успеха у спору.

XII

У вези таксе на поднеске (тужбе, правне лекове, предлоге за извршење и др.) треба дати јасан одговор да ли треба да се плати такса у случајевима ако су исти од стране странака повучени или од стране суда одбачени, све пре него што је по њима поступљено.

Ценећи законом предвиђене могућности за повраћај таксе може се из става 2. члана 48, који предвиђа да се не може тражити повраћај таксе за поднеске којим је захтевано извршење радњи, закључити да се мора платити такса на поднеске уколико су они као такви били поднети, макар да су после били повучени па их више нема. Према томе, има се платити такса на тужбу, правни лек, предлог за извршење, али се неће платити у случају да су повучени, на оно што њима захтевамо као судска радња, тј. на пресуду, на платни налог или дозволу извршења.

Ово питање плаћања таксе на поднеске који су повучени међутим, може имати и други аспект. Оправдан је интерес да се спор међу странкама заврши споразумно, договорно и без интервенције суда. Нова улога, важност и дејство мировних већа, па и нов поступак уопште, а посебно у парницама мале

вредности, у овој новој ситуацији указују да би у оваквим случајевима, можда, требало ослободити подносиоца од плаћања таксе у случају повлачења. Ово утолико више, што се многе парнице нису још на почетку завршиле баш због тих трошкова такси. А има и погрешно поднетих поднесака. Све то разуме се, све, само за случај да суд по овим поднесцима није поступао, (тужба пре заказивања рочишта, жалба пре другостепене одлуке итд.).

Слична али и другачија је ситуација у случају да поднесак буде од суда одбачен у смислу члана 109. Закона о парничном поступку, ако не садржи све елементе које односни поднесак треба да садржи, а исти би случај био ако правни лек буде одбачен као недозвољен или неблаговремен (члан 358. ЗПП), јер у свим тим случајевима тих поднесака, као таквих и нема. Због тога за њих не треба наплатити таксу.

Питање плаћања таксе на тужбу за развод брака требало би везати за процесне одредбе Закона о браку. У циљу успешног мирења брачних другова, а полазећи од одређеног интереса породице и друштва, институт мирења је добио посебну важност. Због тога би требало у истом смислу предвидети да код тужби за развод брака таксена обавеза настане тек након неуспелог мирења, односно уручења тужбе туженом. Јер се често такса за тужбу, мада сада није велика, појављује као једна од сметњи за повлачење тужбе и само мирење.

XIII

Неподељено је мишљење да би требало ослободити странке од плаћања таксе на писмени одговор на тужбу. Писмени одговор на тужбу има своје оправдање и место у Закону о парничном поступку, као једна од мера бржег утврђивања спорног и неспорног, боље припреме главне расправе, бржег и ефикаснијег расправљања па и бржег окончања поступка. Прописивање таксе за ову врсту поднеска, макар она била и у половини износа, чини да позиви суда да тужена страна да одговор на тужбу остане без одговора. Због тога се ти позиви и не упућују и овај корисни институт не користи. Са друге стране иначе се у пракси, мада доста обазриво, ова обавеза избегава достављањем тзв. „припремних поднесака” који у суштини нису ништа друго до одговор на тужбу. Ослобођењем од плаћања таксе дала би се могућност пуномоћницима странака да активније учествују у поступку још од почетка, а и могућност да буду одговорни и да то и учине више и другачије него до сада.

XIV

Основано се може поставити и питање плаћања таксе на жалбу у случајевима када је због укидања пресуде жалба улагана више пута. Закон, односно Тарифа, додуше само кажу да

се за жалбу или ревизију против пресуде и на жалбу против решења у споровима због сметања поседа плаћа такса, па је можда досадашња пракса код наплате судских такса била погрешна, те такса наплаћивала на сваку жалбу. Јер би се могла аналогно применити тачка 3. Напомене уз Тарифу тар. број 2, по којој се у случају да виши суд укине одлуку нижег суда и предмет упути на ново расправљање, да се плаћена такса за укинуту одлуку урачунава у таксу за нову одлуку или поравнање. У сваком случају основано се истиче да до поновљених жалби долази често не због понашања странке, већ због поновљених неправилних одлука суда, које се као такве укидају и не постоје више. Било би то кажњавање странке због непродуктивног рада суда, исто као и када би странка морала да плати таксу на сваку а не само на једну пресуду.

Према томе, док се и ако се не измени Тарифа или Закон било би основа да се заузме став да у наведеним случајевима не треба тражити наплату таксе. Разуме се, са једним изузетком за случај да до укидања пресуде долази због тзв. „новума”, уколико за то постоји кривица странке у смислу Закона о парничном поступку.

У вези са жалбом било је у пракси спорно која се тарифа примењује у односу на жалбу, да ли општинска или покрајинска, међутим, одговор је садржан у члану 9. Закона, који каже да су општинске судске таксе оне таксе које се плаћају у поступку пред општинским судом, а покрајинске судске таксе оне које се плаћају у поступку пред Врховним судом Војводине, окружним судовима и окружним привредним судовима.

*
**

Свакако да је било и да има и других питања на које треба указати и подсетити у вези наплате таксе.

Овде и није дато разматрање свих одредаба Закона о судским таксама нити Тарифе. Истакнута су само нека питања и само као повод за даљу заинтересованост, проучавање, расправу и сарадњу на правилној наплати таксе.

Др Љубиша Милошевић

САВЕЗНИ ЗАКОН О ОБЛИГАЦИОНИМ ОДНОСИМА ОД 1978. Г. И ЊЕГОВ ЗНАЧАЈ ЗА ИЗГРАДЊУ НАШЕГ ПРАВНОГ СИСТЕМА

1. — 30. марта 1978. године донет је Савезни закон о облигационим односима, а ступио је на снагу 1. октобра ове године.¹ То представља значајан догађај у изградњи нашег новог правног система који је интензивно почео да се обликује са доношењем Устава федерације, устава република и покрајина у 1974. години.

Како се у данашњој етапи развоја нашег друштва изградњу самоуправно социјалистичко друштво чије су основе постављене у нашим партијским документима, то наш правни систем треба да са своје стране допринесе изградњи самоуправних социјалистичких односа.

После доношења наших устава у 1974. години отпочео је велики рад на изградњи нашег новог правног система. Како наша земља представља федеративну заједницу радних људи, народа и народности, то се на изградњи нашег правног система на плану законодавства ради како у федерацији тако и у републикама и покрајинама.

У овом раду свакако једну од најважнијих етапа представља доношење такозваних системских закона. Системске законе доносе како федерација тако и републике и покрајине. Досад су на нивоу федерације донети следећи системски закони: Закон о удруженом раду, Закон о основама друштвеног планирања и друштвеном плану Југославије, Закон о новчаном систему, Закон о основама банкарског и кредитног система, Закон о Народној банци Југославије и јединственом монетарном пословању народних банака република и народних банака аутономних покрајина, Закон о основама система осигурања имовине и лица, Закон о девизном пословању и кредитним односима са иностранством, Закон о облигационим односима.

2. — Доношење Закона о облигационим односима представља значајну етапу у изградњи нашег правног система. Кодификација у области облигационих односа завршена је тек

¹ Овај Закон је објављен у Службеном листу СФРЈ, бр. 29/78. од 26. маја 1978. године.

после 33 године од ослобођења наше земље, а ако се рачуна и период постојања и старе Југославије, после 60 година.

Према томе, доношење Савезног закона о облигационим односима има вишеструки значај.

Пре свега, његовим доношењем попуњена је једна велика празнина која је постојала у нашим правним односима у регулсању промета добара и услуга. Та се празнина код нас попуњавала партикуларним законима, Општим уџансама за промет робом, старим грађанским и трговачким законима као правним правилима, правном теоријом и правном праксом (посебно судском праксом). Примена расцепканих и неједначених правних правила није била једноставна, а и стварала је читав низ тешкоћа. Она је довела до тога да су се створила два правна режима која су важила за регулсање облигационих односа: један за друштвена правна лица, посебно за она која се баве привредном делатношћу, а други за односе између појединаца, између грађанских правних лица, између појединаца и грађанских правних лица и ових и друштвених правних лица. Облигациони уговорни односи између друштвених правних лица у области привређивања уређивали су се Општим уџансама за промет робом, посебним партикуларним законима и старим трговачким и грађанским законима, а односи између појединаца, грађанских правних лица, појединаца и грађанских правних лица и ових и друштвених правних лица партикуларним законима и старим грађанским законима.

Два правна режима постојала су код нас и у облигационим односима из деликата. У пракси привредних судова заузимао је став о проширењу правила о објективној одговорности за штету и на штете проузроковане од стране привредних организација трећим лицима (и кад радник на раду и у вези са радом проузрокује штету трећем лицу), док се пракса судова опште надлежности кретала правцем да се правила о објективној одговорности примењују само на штете од опасних ствари и у вршењу опасне делатности.

Доношење Закона о облигационим односима има, дакле, велики значај за стабилност односа у промету добара и услуга у унутрашњем правном промету.

Његов значај се даље види и у области спољнотрговинског промета. Због непостојања кодификованих правила инострани партнери нерадо су прихватили да облигационе односе са југословенским привредним организацијама регулишу нашим правом и да у случају спора препусте решавање нашим судовима или нашој арбитражи. Зато су наше привредне организације биле принуђене да прихватају страну праву и да у највећем броју случајева спорове расправљају пред иностраним судовима или арбитражама. Доношење Закона о облигационим односима доприноси афирмацији нашег права и у спољнотрговинском правном промету.

3. — Доношење Закона о облигационим односима има највећи значај да са своје стране допринесе развијању самоуправ-

них социјалистичких односа и изградњи правног система на самоуправним социјалистичким основама. Како наша земља представља федеративну заједницу, то се Савезним законом о облигационим односима уређују само „основе облигационих односа и уговорни и други облигациони односи у области промета робе и услуга”². Остали облигациони односи регулишу се законима република и покрајина, што исто тако представља израз наших специфичних самоуправних односа.

Савезни закон о облигационим односима пошао је од уставне концепције постојања јединствених правила облигационих права без обзира ко су учесници облигационих односа: друштвена правна лица, појединци или грађанска правна лица. То значи да се у овом Закону по правилу регулишу облигациони односи на исти начин без обзира да ли се ради о односима између друштвених правних лица, између друштвених правних лица и појединаца, између друштвених и грађанских правних лица, између појединаца, између појединаца и грађанских правних лица и између грађанских правних лица. Али, то није искључило и постојање специфичних правила, кад за то постоји одређена потреба.³

У Савезном закону о облигационим односима пошло се од тога да се преко основних начела изразе принципи на којима могу да се заснивају облигациони односи код нас у фази изградње самоуправног социјалистичког друштва. Међу основним начелима на којима имају да се заснивају облигациони односи код нас треба разликовати она која се посебно односе на друштвена правна лица од оних која се односе на све учеснике облигационих односа. У прву групу основних начела спадају: начело остваривања права располагања друштвеним средствима у облигационим односима, начело заснивања облигационих односа у складу са друштвеним плановима, начело економски целисходног коришћења друштвених средстава у заснивању облигационих односа, начело заснивања облигационих односа у складу са закљученим друштвеним договорима и самоуправним споразумима и начело сарадње у облигационим односима. У другу групу основних начела спадају: начела понашања учесника облигационих односа, начело слободе уређивања облигационих односа, начело равноправности, начело савесности и поштења, начело забране злоупотребе права, начело забране стварања и искоришћавања монополског положаја, начело једнакости давања, начело забране проузроковања штете, начело правичности, начело дужности испуњења обавеза, начело решавања спорова на миран начин и начело поступања у складу са добрим пословним обичајима.

Већина од ових начела садржана у Закону о облигационим односима изражавају специфичност наших друштвено-економ-

² В. чл. 281. т. 4. Устава СФРЈ.

³ То је у највећем броју случајева ситуација кад се ради о заснивању облигационих односа између лица у оквиру њихове привредне делатности.

ских односа. То се на првом месту односи на она начела која се односе на друштвена правна лица као учеснике облигационих односа. Међутим, то је случај и са следећим начелима која се односе на све учеснике облигационих односа: начела понашања на тржишту, начело забране стварања и искоришћавања монополског положаја и начело решавања спорова на миран начин. Али и друга основна начела која постоје и у другим правним системима добијају код нас нову садржину и нове карактеристике.

Наш је закључак да доношење Савезног закона о облигационим односима представља значајан допринос у изградњи нашег правног система и за развој самоуправних социјалистичких односа.

ПРАВНА ПРАКСА

ИЗ СУДСТВА

САИЗВРШИОШТВО

Члан 271. став 1. или 3. у вези са чланом 273. Кривичног законика.

Пропис члана 271. КЗ не криминализира само непрописну и неправилну вожњу, односно употребу неисправног возила, него и друге облике угрожавања јавног саобраћаја, што се може учинити и оштећењем мостова, путева улица, стављањем препрека или на који други начин којим се угрожава јавни саобраћај.

Према томе, под тај пропис подводи се и поступак власника моторног возила који другој алкохолизираној особи или неспособној за вожњу повјери моторно возило и тиме омогући његову непрописну вожњу.

Тиме је он у ствари саизвршилац кривичног дјела из члана 271. односно 273. КЗ.

Власник моторног возила или давалац туђег возила на кориштење трећем мора се непосредно увјерити да ли је тај возач оспособљен за то, да ли имаде возачку дозволу, и да ли је конкретне згоде способан за вожњу.

(Врховни суд Хрватске, Кж. 27/70 од 29. 1. 1970. године, објављено у Билтену Врховног суда Хрватске број 1/70).

Члан 273. став 5. у вези члана 271. став 3. Кривичног законика.

Кривично дело из члана 273. став 5. КЗ, у вези члана 271. став 3. КЗ чини и то као учинилац тога

дела, а не као помагач, власник возила кад даје на употребу своје возило другој особи за коју зна да није оспособљен за управљање возилом.

(Врховни суд Хрватске, Кж. 1440/72 од 6. 2. 1973. године, објављено у Одвјетнику број 1—2 из 1974).

КРИВИЦА ЗА РАЗВОД БРАКА

Према одредбама Закона о браку брачне дужности брачних другова трају до престанка брака. Према томе, свако скривљено понашање једног брачног друга чак и за време трајања поступка за развод брака има се приписати у кривицу оног брачног друга који крши брачне дужности.

(Пресуда Врховног суда Војводине, Гж. 37/78 од 7. 4. 1978).

Нема правне важности уговор међу брачним друговима, који обавезу издржавања установљава без обзира на услове и ограничења предвиђена прописима Закона о браку. Нема правне важности уговор којим се међа, ограничава или укида обавеза издржавања кад иначе постоје услови предвиђени у закону, што значи да ће суд о тој обавези одлучити по закону а не по таквом уговору, а сам уговор ће ценити само као доказ да ли постоје услови издржавања предвиђени у закону. Брачни другови могу пуноважно утврдити начин извршења обавезе издржавања која постоји по закону. Према то-

ме, суд ће ценити уговор о издржавању само као доказ да ли постоје законски услови издржавања а одредиће начин издржавања по уговору кад утврди да ова веза издржавања постоји у начелу и у уговореном обиму по закону.

(Пресуда Врховног суда Војводине, Рев. 98/78 од 2. 6. 1978).

СТАМБЕНИ ОДНОСИ

Одлука о учешћу у трошковима текућег и инвестиционог одржавања станова етажних власника стамбеног предузећа, донета на основу Закона о својини на деловима зграда („Сл. лист СФРЈ”, број 43/65 и 57/65) који се примењује у САП Војводини као покрајински закон на основу Закона о примени одребених републичких закона у областима привреде и финансија („Сл. лист САПВ”, број 26/72 и 21/73) не представља пропис који се непосредно примењује код утврђивања доприноса који плаћају етажни власници.

Решавајући о иницијативи законитости Одлуке о учешћу у трошковима текућег и инвестиционог одржавања станова етажних власника од 1. 10. 1974. године Радничког савета Стамбеног предузећа у Новом Саду, Уставни суд Војводине је у образложењу своје одлуке (У 81/75 од 29. 9. 1977. године) изнео горњи став који је од значаја за праксу судова у поступку по члану 16. цит. Закона.

Ради потпуније оријентације судова у вези изнетог става објављује се одговарајући део образложења из одлуке Уставног суда Војводине.

„IV. Према Закону о својини на деловима зграда, власници станова као посебних делова зграда у друштвеној својини дужни су да плаћају трошкове за текуће и инвестиционо одржавање таквих зграда (члан 16. став 1.). Ако се уговорне стране не могу споразумети о висини учешћа власника етажних станова у сношењу трошкова текућег и инвестиционог одржавања зграда, свака страна може захтевати да ту висину утврди суд у ванпарничном поступку (члан 16. став 3.). Ове законске одредбе оба-

везују редовне судове да у ванпарничном поступку утврде висину учешћа власника етажних станова у тим трошковима, третирајући обе стране као равноправне у судском поступку.

Према изложеном, произилази да Раднички савет Стамбеног предузећа Нови Сад није био овлашћен да регулише и прописује висину учешћа власника етажних станова у трошковима текућег и инвестиционог одржавања зграда. Оспорена одлука, према томе, не може да делује према трећим лицима, нити може бити правни основ за доношење одлуке суда у ванпарничном поступку. Она представља општи акт који обавезује раднике доносиоца да једнако иступају у споразумевању са власницима етажних станова у висини њиховог учешћа у сношењу трошкова текућег и инвестиционог одржавања зграда.

V. Будући да Уставни суд Војводине, у смислу члана 396. Устава САП Војводине, прати појаве од интереса за остваривање уставности и законитости, сматра потребним указати да је приликом покретања поступка за оцењивање законитости оспорене одлуке имао у виду да се у пракси, дакле фактички, ствара противзаконито стање услед тога што се оспорена одлука Радничког савета Стамбеног предузећа Нови Сад третира од стране првостепеног и другостепеног суда као пропис који се непосредно примењује у ванпарничним поступцима између Стамбеног предузећа односно Самоуправне интересне заједнице за урбанизам, грађевинско земљиште и становање и власника етажних станова”.

(Уставни суд Војводине, Решење У. 81/75 од 29. 9. 1977).

ГРАБЕЊЕ

I Закон о планирању и уређењу простора („Сл. лист САПВ”, број 1/76) — члан 41.

II Закон о својини на деловима зграда („Сл. лист СФРЈ”, број 43/65 и 57/65) — члан 21.

У случају неслагања сувласника породичне стамбене зграде око ње-

не адаптације управни орган не може донети решење о локацији за извођење адаптације све док се у ванпарничном поступку не донесе правоснажно решење којим се замењује сагласност сувласника који се противи адаптацији.

Из образложења:

У случају неслагања између сувласника породичне стамбене зграде у својини грађана око извршене адаптације на истој згради, заинтересовани сувласници, у конкретном случају тужилац се може, сходно члану 21. Закона о својини на деловима зграда („Сл. лист СФРЈ”, број 43/65 и 57/65) за одобрење адаптације обратити надлежном општинском суду као ванпарничном суду. Ако добије позитивну одлуку суда, којом се упитна адаптација дозвољава, ова замењује сагласност другог сувласника за упитну адаптацију и тужилац би се потом могао новим захтевом обратити надлежном првостепеном органу управе ради добијања локације за извођење упитних грађевинских радова.

(Врховни суд Војводине, Пресуда У. 2587/77 од 23. 3. 1978).

УПРАВНИ СПОР

I Закон о управним споровима („Сл. лист СФРЈ”, број 4/77) — члан 60.

II Закон о парничном поступку („Сл. лист СФРЈ”, број 4/77) — члан 212. и 215.

Суд ће решењем прекинути поступак у управном спору ако тужилац умре у току спора.

Из образложења:

На основу овереног преписа смртвнице суд је утврдио да је тужилац умро и да су иза њега остали тестаментарни наследници.

Према члану 60. Закона о управним споровима, уколико овај закон не садржи одредбе о поступку у управним споровима, сходно ће се примењивати одредбе Закона о парничном поступку. Пошто ЗУС није предвидео поступак за случај смрти странке, то се има применити Закон о парничном поступку.

Према члану 212. тачка 1. ЗПП, поступак се по сили закона прекида кад странка умре, а нема пуномоћника, а према члану 215. став 1. истог закона, поступак који је због смрти странке прекинут наставиће се кад наследник преузме поступак, а не по службеној дужности. Смрт странке је фактичка препрека за настављање поступка, све док наследници исти не преузму.

(Врховни суд Војводине, Пресуда У. 2406/77 од 30. 5. 1978).

Из Билтена судске праксе

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

IZ SADRŽAJA ČASOPISA

GLEDISTA

Časopis za društvenu kritiku i teoriju (Beograd)

Iz sadržaja broja 7—8/1978.

Vasović, Vučina: DIKTATURA PROLETARIJATA I DRŽAVA

NAŠA ZAKONITOST

Časopis za pravnu teoriju i praksu (Zagreb)

Iz sadržaja broja 7—8/1978.

Valković, Ljubomir: O NAZIVU ZAKONA I ODREĐIVANJU SADRŽAJA ZAKONA NJEGOVIH ODREDBAMA

Korać, Ivo; Pirkić, Đurđica: SUDSKE HRONIKE DNEVNIH LISTOVA U FUNKCIJI DRUŠTVENE SAMOZASTITE

Danićević, Tomislav: ZAŠTITA PRAVA NA ŽIG TUŽBOM ZA ZABRANU DALJEG VRŠENJA POVREDE

Karlović, Ivan: PONOVO O ROKOVIMA DOSPELOSTI PREMA ZAKONU O UDRUŽENOM RADU

Iz sadržaja broja 9/1978.

Smalcelj, Želimir: NAPOMENE UZ NEKE ODREDBE OPĆEG DIJELA ZAKONA O OBVEZIM ODNOSIMA

Vizner, Boris: STEPEN KRIVNJE KAO KRITERIJ UTVRĐIVANJA VISINE NAKNADE ŠTETE

Valković, Ljubomir: O INTERPRETATIVNIM I ABROGATIVNIM ODREDBAMA ZAKONA

Grubiša, Mladen: KRITICKI OSVRT NA ODREDBE (čl. 83—86. ZKP) STO OMOGUĆUJU PRODOR U KRIVICNI POSTUPAK IZVORA SAZNANJA KOJI NISU DOKAZI KAO I NISTAVIH DOKAZA

OPSTINA

Časopis za pitanja društvenog samoupravljanja (Beograd)

Iz sadržaja broja 8—9/1978.

Dragojević, Luka: PRAVNO DEJSTVO I NEPOSREDNO IZVRŠENJE SUDSKIH AKATA DONETIH U SPORU PUNE JURISDIKCIJE

Janić, Miodrag: TRANSFORMACIJA MIROVNIH VEĆA U SAMOUPRAVNE SUDOVE

Marinković, Dušan: ORGAN SAMOUPRAVNE RADNICKE KONTROLE U OUR U RADNIM ZAJEDNICAMA

Pavićević, Branislav: UTVRĐIVANJE OPSTEG INTERESA KAO USLOVA ZA EKSPROPRIJACIJU

Krantić, Milorad: OVLASĆENJA ORGANA INSPEKCIJE RADA U VEZI SA ZAŠTITOM PRAVA RADNIKA IZ RADNOG ODNOSA

Stojadinović, Radovan: NADZOR NAD ZAKONITOŠĆU RADA OUR

OSIGURANJE I PRIVREDA

Časopis za teoriju i praksu osiguranja (Beograd)

Iz sadržaja broja 9/1978.

Figac, Ivan: PRAVILA (UVJETI) OSIGURANJA OD POZARA I NEKIH DRUGIH OPASNOSTI

PRAVNA MISAO
(Sarajevo)

Iz sadržaja broja 7—8/1978.

Hrnjaz, Radovan: MEDUSOBNi ODNOSI ORGANA UPRAVE I DRUGIH ORGANA I ORGANIZACIJA UDRUŽENOG RADA

Vešović, Milanka: MALOLJETNIK KAO OBJEKAT KRIVICNO-PRAVNE ZAŠTITE

UFOTREBA NEZAKONITO PRIBAVLJENIH DOKAZA U POSTUPKU (KRIVICNOM I GRAĐANSKCM) PRED SUDOM (Referat prof. dr Branka Čalića i koreferat prof. dr Slavice Krnete i rezime diskusije)

PRAVNI ŽIVOT
(Beograd)

Iz sadržaja broj 8—9/1978.

Lučić, Ratimir: VANREDNI PRAVNI LEKOVI U PARNICNOM POSTUPKU

Tomanović, Milić: DILEME O JEDNOM KVALIFIKOVANOM OBLIKU KRIVICNOG DELA UBISTVA

PRIVREDA I PRAVO

Časopis za privredno-pravnu teoriju i praksu (Zagreb)

Iz sadržaja broja 9/1978.

Blagojević, Borislav T.: SISTEM NORMI — PRAVILA ZA OBLIGACIONE ODNOSNE KOD NAS

Krulj, Vrleta: KONCEPCIJA ZAKONA O OBLIGACIONIM ODNOSIMA I NJEGOVI OSNOVNI INSTITUTI

Kapor, Vladimir: JEDINSTVO OBLIGACIONOG PRAVA I POSEBNA PRAVILA ZA UGOVORE U PRIVREDI

Loza, Bogdan: NACELO EKVIVALENTNOSTI PRESTACIJA I NISTENJE ODNOSNO RASKIDANJE ILI IZMJENA UGOVORA

Iz sadržaja broja 10/1978.

Jovanović, Vladimir: ZASTUPANJE PREMA ZAKONU O OBLIGACIONIM ODNOSIMA

Ferović, Slobodan: NEVAZEĆI UGOVORI PREMA ZAKONU O OBLIGACIONIM ODNOSIMA

Cigoj, Stojan: ODGOVORNOST ZA ŠTETU (OSNOVI ODGOVORNOSTI I NAKNADA IMOVINSKE ŠTETE)

PRAVNI ZAKLJUCCI SA III ZAJEDNICKE SJEDNICE DELEGATA NAJVISIH SUDOVA UDRUŽENOG RADA REPUBLIKA I AUTONOMNIH POKRAJINA ODRŽANE 20. LIPNJA 1978. u SKOPJU

PRIVREDNO-PRAVNI PRIRUČNIK

Za pravnu, opštu i kadrovsku službu organizacija udruženog rada (Beograd)

Iz sadržaja broja 11/1978.

Bojadžić, Pravdoljub: PRINUDNO IZVRŠENJE PREMA ZAKONU O IZVRŠNOM POSTUPKU

Drašković, Mladen: OBAVEZE PREVOZILACA PRI PREVOZU PUTNIKA I PRTLJAGA

Spanović, Stevan: REKLAMACIONI POSTUPAK I POŠTANSKE POSILJKE

RADNI ODNOSI I SAMOUPRAVLJANJE
Mesečni časopis (Beograd)

Iz sadržaja broja 9/1978.

Dinić, Milovan: CETVOROGODISNJA ISKUSTVA DRUŠTVENIH PRAVOBRANILACA SAMOUPRAVLJANJA

Krantić, Milorad: POSLOVI ODNOSNO RADNI ZADACI SA POSEBNIM USLOVIMA RADA

Marković, Đorđe: RADNO VREME NASTAVNOG OSOBLJA

Pantović, Miomir: PRAVILNIK O ODGOVORNOSTI RADNIKA U OOUR

Iz sadržaja broja 10/1978.

Ivošević, Zoran: DISCIPLINSKE MERE

Tanasković, Vitoje: RASPOREĐIVANJE RADNIKA

ОБАВЕШТЕЊЕ УРЕБИВАЧКОГ ОДБОРА

УСЛЕД ПОВЕЋАНИХ ЦЕНА УСЛУГА ШТАМПА
ЊА И ДРУГИХ ТРОШКОВА, ГОДИШЊА ПРЕТ-
ПЛАТА ЗА „ГЛАСНИК“ У 1979. ГОДИНИ ИЗНО-
СИЋЕ 360,00 динара, ДОК БЕ ПОЈЕДИНИ БРОЈ
СТАЈАТИ 35,00 динара.

УРЕБИВАЧКИ ОДБОР

САРАДНИЦИМА
И ЧИТАОЦИМА „ГЛАСНИКА“
КАО И СВИМА ЧЛАНОВИМА
АДВОКАТСКА КОМОРА
ВОЈВОДИНЕ

* * * * *

ЖЕЛИ

Срећну Нову
1979. годину

* * * * *

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

- Боривој Јекић, *Поводом педесетогодишњице излажења „Гласника“ Адвокатске коморе Војводине* — — — — — 1

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

- Др Бранко Петрић, *Улога браниоца у кривичном поступку* — 7
Јован А. Јерковић, *Деоба ствари као начин престанка сувласничке заједнице* — — — — — 28
Георге Шорбан, *Нека питања наплате судске таксе* — — — 46
Др Љубиша Милошевић, *Савезни закон о облигационим односима од 1978. г. и његов значај за изградњу нашег правног система* — — — — — 63

ПРАВНА ПРАКСА

- Из судства* — — — — — 67

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

- Из садржаја часописа (Милош Стојановић)* — — — — — 70

Уређивачки савет:

Председник:

Никола Вујашовић
судија Врховног суда Војводине

Светозар Дракулић, заменик јавног правобраниоца Војводине, *Антоније Борић*, саветник покрајинског секретара за правосудје и општу управу, *Никола Јеловац*, адвокат у Сомбору, *Васа Калишки*, адвокат у Панчеву, *Жива Коњезић*, шеф Службе за скупштинске послове Привредне коморе Војводине, *Војислав Маринков*, адвокат у Вршцу, *др Љубиша Милошевић*, редовни професор Правног факултета у Н. Саду, *Душан Мићић*, секретар Покрајинског друштвеног правобраниоца самоуправљања, *Светозар Николић*, судија Врховног суда Војводине, *Милан Рапајић* адвокат у Новом Саду, *Војислав Рашовић*, адвокат у Сремској Митровици, *Ласло Цабафи*, адвокат у Зрењанину, *др Петар Шарчевић*, доцент Правног факултета на Ријечи, *Душан Шитка*, стручно-политички сарадник у Покрајинској конференцији ССРН Војводине

Уређивачки одбор:

Главни и одговорни уредник
Сава Савић
адвокат у Новом Саду

Борђе Вебер, адвокат у Новом Саду, *Будислав Вулетић*, адвокат у Новом Саду, *Светозар Добросављевић*, судија Општинског суда у Новом Саду, *Живко Киселички*, судија Вишег суда у Новом Саду.

Технички уредник:
Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1. — Телефон: 29—459. — Годишња претплата 240.— дин. за иностранство двоструки износ. Цена једног броја 25.— дин. Тек. рачун 65700-678-2047. Рукописи се не враћају.

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САНВ бр. 418—185 од 23. маја 1973. године, *Гласник* је стручна публикација ослобођена основног и посебног пореза на промет.

